

Vrije Universiteit Brussel

Rani Decock

Vrije Universiteit Brussel

Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte

Toegepaste Taalkunde: Master Journalistiek (GOM)

Promotor: Prof. Dr. Jelle Mast

MASTERPROEF

BEELDGEBRUIK IN DE MEDIABERICHTGEVING OVER TERREURGROEP IS

Kwantitatieve inhoudsanalyse van nieuwsfoto's in de
mediaberichtgeving over terreurgroep Islamitische Staat in de online
versie van *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws*

Proeve ingediend voor het behalen van de graad van Master Journalistiek

Academiejaar 2015-2016

Vrije Universiteit Brussel

Rani Decock

Vrije Universiteit Brussel

Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte

Toegepaste Taalkunde: Master Journalistiek (GOM)

Promotor: Prof. Dr. Jelle Mast

MASTERPROEF

IMAGE USE IN THE MEDIA COVERAGE ABOUT TERRORIST ORGANISATION IS

Quantitative content analysis of news photos in the media coverage of
terrorist organisation Islamic State in the online version of *De Morgen*
and *Het Laatste Nieuws*

Academiejaar 2015-2016

Voorwoord

Niet de eerste masterproef van mijn hand, maar waarschijnlijk wel de laatste, ligt nu voor u.

Vorig academiejaar sloot ik nog met succes de Master Taal- en Letterkunde af, nu hoop ik met deze thesis hetzelfde te kunnen doen voor de Master Journalistiek. Dit werk kreeg de titel 'Foto's van terreurgroep IS in de media' en omvat een kwantitatieve inhoudsanalyse van nieuwsfoto's omtrent de terreurgroep Islamitische Staat.

Voor deze analyse stelde ik een codeboek op, met als belangrijkste onderdeel de 'graphicness schaal'. Op die manier wilde ik nieuwsfoto's indelen van minder naar meer expliciet weergegeven van dood en geweld, om zo te kunnen bestuderen hoe de traditionele nieuwsmedia vandaag omgaan met expliciet beeldmateriaal van en over IS. Ik onderzocht dit in de online versie van twee Vlaamse kranten, namelijk *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws*.

In dit voorwoord wil ik als eerste mijn promotor, Professor Jelle Mast uitgebreid bedanken. Niet alleen voor zijn goede raad bij het opstellen van mijn eerste codeboek ooit, maar ook voor zijn hulp bij de statistische verwerking van mijn resultaten. Ik wil hem ook bedanken voor het kritisch nalezen van mijn teksten en de goede begeleiding tijdens dit onderzoek. Voorts wil ik ook de twee Vlaamse kranten bedanken voor het ter beschikking stellen van artikels en foto's omtrent de terreurgroep op hun website. En tot slot wil ik ook mijn ouders, zussen en vrienden bedanken voor de morele steun en de motiverende woorden bij het voltooien van deze scriptie.

Bedankt aan iedereen die deze masterproef mogelijk maakte, en veel leesplezier!

Ik verklaar op mijn woord van eer dat ik de masterproef, (Beeldgebruik in de mediaberichtgeving), zelf heb geschreven. Ik heb voor de totstandkoming geen ongeoorloofd beroep gedaan op de hulp van derden en geen gebruik gemaakt van hulpmiddelen of bronnen die niet in de tekst worden vermeld. Alle woordelijke of inhoudelijke overnamen van bronnen werden als zodanig kenbaar gemaakt. Dit werk is noch in zijn geheel noch gedeeltelijk ingediend bij een andere beoordelingsinstantie dan de voor de masterproef bevoegde instantie.

Het is mij bekend dat de overname van teksten van derden - het internet inbegrepen - zonder opgave van bronnen als plagiaat wordt beschouwd.

Datum

Naam en handtekening

Abstract

This thesis examines photos from the online version of two Flemish newspapers, *De Morgen* and *Het Laatste Nieuws*. A quantitative content analysis was conducted to shed some light on their use of (explicit) images in the coverage of terrorist organisation Islamic State. Almost 3.000 photos were analysed in the period from 12 November 2014 to 12 November 2015. The terrorist organisation was the source in only a small minority of the cases, although this could be because of the phenomenon of 'verification outsourcing'. In addition, the use of disclaimers was limited as well. Every picture was coded on a scale of graphicness, ranging from 'no reference to death' to 'explicit death'. Although execution photos were used relatively frequent, our results confirm previous research, as the newspapers seemed to shun highly explicit pictures. Finally, the cultural and geographic proximity of the victims was found to have only a minor influence on the image use. The two newspapers seem to realise that extremely graphic images are not always necessary to convey the seriousness of the events concerning the terrorist organisation.

Keywords: news photos, Islamic State, verification outsourcing, disclaimers, graphicness, cultural and geographic proximity

Trefwoorden: nieuwsfoto's, Islamitische Staat, uitbesteding van verificatie, disclaimers, graphicness, culturele en geografische nabijheid

Persbericht

Weinig expliciete foto's omtrent Islamitische Staat in Vlaamse kranten

De Vlaamse kranten, *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws* schuwen expliciete beelden over en van terreurgroep Islamitische Staat. Dat blijkt uit onderzoek van masterstudent Rani Decock.

“ISIS, Islamitische Staat in Irak en Syrië, gebruikt elke moderne manier van berichten om strijders te rekruteren, om de vijand te intimideren en om de claim uit te dragen dat ze een kalifaat ingericht hebben. Terwijl hun fanatisme en de onthoofdingen eerder uit de middeleeuwen lijken te stammen, is hun gebruik van de media erg up-to-date”, zeggen *New York Times*-journalisten Scott Shane en Ben Hubbard.

Journalisten lijken zich er dus van bewust te zijn dat IS gebruik maakt van een sociale mediastrategie. Net als bij andere vormen van amateurmateriaal of *user-generated-content* (UGC) zijn ze daarom waarschijnlijk terughoudend om informatie en beelden van IS te gebruiken in hun verslaggeving. Masterstudent journalistiek Rani Decock (VUB) bestudeerde 2808 foto's op de website van *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws*, van 12 november 2014 tot 12 november 2015. De bedoeling was te onderzoeken hoe de twee kranten omgingen met beeldmateriaal van en over de Islamitische Staat.

Uit de resultaten bleek dat de twee Vlaamse kranten slechts bij 3.3% van de foto's naar de terreurgroep verwezen als bron. Meestal vermeldden ze een persagentschap, waarschijnlijk om zo hun eigen geloofwaardigheid te verhogen. Disclaimers of opmerkingen over de mogelijke onbetrouwbaarheid van de foto's kwamen slechts in beperkte mate voor. En op een jaar tijd toonde ook slechts een kleine minderheid van de foto's uit beide kranten, dood en geweld op een expliciete manier. Deze resultaten bevestigen eerder wetenschappelijk onderzoek over de representatie van de dood in de traditionele nieuwsmedia.

Om de vaak dramatische gebeurtenissen toch te kunnen visualiseren, kozen beide kranten meestal voor een figuurlijke voorstelling. Zo'n foto's tonen dan bijvoorbeeld een ontploffing, maar niet de slachtoffers zelf. De twee kranten gebruikten ook vaak foto's waarbij de tekst of het bijschrift de ernst van de situatie benadrukte. Dat zijn dan bijvoorbeeld executiefoto's, waarbij het slachtoffer nog in leven is. Deze beelden werden in het onderzochte jaar vaker opgemerkt op de website van de populaire krant *Het Laatste Nieuws* dan op de online versie van de kwaliteitskrant *De Morgen*.

De culturele of geografische nabijheid van de slachtoffers bleek weinig invloed te hebben op de foto's. Dat wil zeggen dat het leed van 'vreemde' slachtoffers, die in niet-Westerse landen vielen of die geen Westerse nationaliteit hadden, niet noodzakelijk grafischer getoond werd in de foto's. Deze resultaten spreken eerdere veronderstelling tegen dat de expliciete beelden altijd 'vreemde slachtoffers' zouden bevatten. De traditionele nieuwsmedia lijken hun publiek dus zo volledig mogelijk te willen informeren, maar ze zijn er zich van bewust dat heel grafische of expliciete beelden hiervoor niet altijd noodzakelijk zijn.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de auteur: Rani Decock (VUB, Vakgroep Toegepaste Taalkunde, Master Journalistiek): rani-decock@hotmail.com / 0478586478

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	1
Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader	6
1. Fotojournalistiek	6
2. Dood in de nieuwsmedia	7
3. Expliciete beelden	10
3.1. Natuurlijke catastrofes.....	10
3.2. Menselijke conflicten.....	11
3.2.1. Visualisatie van conflicten	11
3.2.2. Oorlogsfoto's in de nieuwsmedia	12
3.2.3. Amateurbeelden in de nieuwsmedia	13
3.2.4. Beelden van terrorisme en IS in de nieuwsmedia	15
Hoofdstuk 3: Methodologie	19
Hoofdstuk 4: Resultaten	28
1. Brongebruik.....	28
2. Betrouwbaarheid.....	30
3. Graphicness.....	32
4. Nabijheid.....	36
Hoofdstuk 5: Discussie	42
1. Brongebruik.....	42
2. Betrouwbaarheid.....	43
3. Graphicness.....	43
4. Nabijheid.....	48
Hoofdstuk 6: Besluit	52
Bijlage 1: Codeboek	56
Bijlage 2: Onderwerp van de foto	60
Literatuurlijst	64

Elektronische bijlagen:

Bijlage 3: Corpus (Medium HLN)

Bijlage 4: Corpus (Medium DM)

Bijlage 5: Databestand en SPSS-output

Lijst van Tabellen

1. Brongebruik

Tabel 1: Brongebruik.....	28
Tabel 2: Bron * Medium Kruistabel.....	29
Tabel 3: Chi-Square Tests.....	29
Tabel 4: Bron 'IS of niet'.....	30
Tabel 5: Bron IS of niet * Medium Kruistabel.....	30
Tabel 6: Chi-Square Tests.....	30

2. Betrouwbaarheid

Tabel 7: Gebruik van Disclaimer.....	31
Tabel 8: Gebruik van Disclaimer * Medium Kruistabel.....	31
Tabel 9: Chi-Square Tests.....	31
Tabel 10: 'Disclaimer of niet' * Medium Kruistabel.....	32
Tabel 11: Chi-Square Tests.....	32

3. Graphicness

Tabel 12: Graphicness.....	33
Tabel 13: Vereenvoudigde schaal Graphicness.....	34
Tabel 14: Vereenvoudigde Graphicness schaal * Medium Kruistabel.....	34
Tabel 15: Chi-Square Tests.....	34
Tabel 16: Vereenvoudigde Graphicness schaal * 'Disclaimer of niet' Kruistabel.....	35
Tabel 17: Chi-Square Tests.....	35
Tabel 18: Vereenvoudigde Graphicness schaal * 'Bron IS of niet' Kruistabel.....	36
Tabel 19: Chi-Square Tests.....	36

4. Nabijheid

Tabel 20: Nabijheid slachtoffers.....	36
Tabel 21: Vereenvoudigde Graphicness schaal * Culturele nabijheid constant Kruistabel.....	37
Tabel 22: Chi-Square Tests.....	37
Tabel 23: Vereenvoudigde Graphicness schaal * Geografische nabijheid constant Kruistabel.....	38
Tabel 24: Chi-Square Tests.....	38
Tabel 25: Vereenvoudigde Graphicness schaal * Geografische en culturele nabijheid Kruistabel.....	39
Tabel 26: Chi-Square Tests.....	39
Tabel 27: HLN: Vereenvoudigde Graphicness schaal * Geografische en culturele nabijheid Kruistabel.....	40
Tabel 28: Chi-Square Tests.....	40
Tabel 29: DM: Vereenvoudigde Graphicness schaal * Geografische en culturele nabijheid Kruistabel.....	41
Tabel 30: Chi-Square Tests.....	41

Hoofdstuk 1: Inleiding

“Online, it has created a brand, spread a seductive narrative and employed powerful iconography. This strategy has been responsible for inspiring thousands of men from all over the world to join the group” (Black, et al. 2014). De ‘groep’ die in deze uitspraak door Shiraz Maher, Senior Research Fellow van het *International Centre for the Study of Radicalisation* (ICSR), beschreven wordt, is de oprukkende terreurorganisatie Islamitische Staat (IS).

Deze groep jihadi-strijders creëerde een Islamitische Staat in Irak en Syrië (ISIS), en wil net als onder meer Al-Qaida, een grenzeloos Islamitisch kalifaat installeren (Black et al. 2014). De terreurgroep Islamitische Staat (IS) was oorspronkelijk gelieerd aan Al-Qaida en heeft een gemeenschappelijke vijand, namelijk ‘het ongelovige Westen’. Ze strijden nu echter tegen elkaar om het jihadistisch leiderschap (Hofstee 2014). Begin juni 2014 zette IS zich als terroristische organisatie op de kaart met de inname van de steden Mosoel en Tikrit in Irak (Black et al. 2014). Vanaf dat moment kent de terreurgroep een ware doorbraak, met tot op vandaag een zeer groot aantal in het buitenland gerekruteerde strijders.

Sinds haar ontstaan staat de terreurorganisatie bekend onder verschillende namen en afkortingen, namelijk ISIL (‘Islamic State of Iraq and the Levant’), ISIS (‘Islamitische Staat in Irak en Syrië’), en de verkorte versie hiervan, i.e. IS; ‘Islamitische Staat’. Recent, en dan vooral na de aanslagen in Parijs op 13 november 2015, gebruiken politici ook ‘Daesh’ om de terreurgroep te benoemen. Dit is een poging om de groep niet meer als ‘een staat’ te categoriseren en om de associatie met de Islam ook enigszins naar de achtergrond te drukken. Drs. Arend Jan Boekestijn, columnist voor het Nederlandse weekblad Elsevier, merkte hieromtrent echter op dat Daesh eigenlijk ook staat voor “een Arabische afkorting van de Islamitische Staat van Irak en de Levant (‘al-Dawla al-Islamiya fi Iraq wal-Sham’ (DAIISH)” (Boekestijn 2015).

Politici, zoals John Kerry (Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken) en François Hollande (Franse President), willen via de nieuwsmedia het gebruik van de term ‘Daesh’ toch stimuleren omdat het de terreurorganisatie in een negatief daglicht plaatst. “Daesh klinkt immers hetzelfde als ‘Daes’, dat in het Arabisch verwijst naar iemand die iets onder zijn voeten vertrapt. Het lijkt ook op ‘Dahes’, waarmee iemand wordt aangeduid die verdeeldheid zaait” (Boekestijn 2015). De verschillende termen en de worstelingen met het benoemen van deze terreurgroep is zowel bij politici als bij journalisten waarneembaar. In nieuwsprogramma’s op televisie en op de radio, maar ook in kranten en op nieuwswebsites worden de vele benamingen vaak door elkaar gebruikt. In wat volgt zal ter bevordering van de begrijpelijkheid steeds de afkorting ‘IS’ gehanteerd worden om de terroristische organisatie te benoemen.

De terreurgroep IS doet verder ook zelf aan berichtgeving, ze verspreidt immers heel wat informatie en beelden op het internet. “ISIS, the Islamic State in Iraq and Syria, is using every contemporary mode of messaging to recruit fighters, intimidate enemies and promote its claim to have established a caliphate, a unified Muslim state run according to a strict interpretation of Islamic law. If its bigotry and beheadings seem to come from a distant century, its use of media is up to the moment” (Shane & Hubbard 2014). Er wordt daarom ook wel gezegd dat ze gebruik maken van een heuse ‘social media strategy’ (Black et al. 2014; Gebeily 2014; Irshaid 2014). Op die manier proberen ze

geloofwaardigheid op te bouwen waarmee ze strijders rekruteren en vijanden intimideren (Farwell 2014: 49).

Expliciete foto's en video's van onthoofdingen, massagraven, folteringen en slachtoffers komen zo op het internet terecht, meestal via sociale media en dan vooral Twitter. Dergelijk beeldmateriaal wordt ook vaak opgepikt door de traditionele nieuwsmedia in hun berichtgeving over IS. Deze beelden circuleren immers al op het internet en kunnen dus ook eenvoudig geïncorporeerd worden in de traditionele nieuwsmedia (Harkin et al. 2012: 11). Dit is echter geen afdoend argument voor journalisten om dergelijk materiaal ook effectief te gebruiken (cf. Bakker & Pantti 2009: 481). Maar de beschikbaarheid ervan kan de terughoudendheid van journalisten ten opzichte van dit (expliciet) beeldmateriaal wel beïnvloeden. Het gebruik ervan verhoogt immers de autoriteit van de journalist, aangezien “[it] has allowed the news media to claim that they ‘have been there’ as witnesses of events that they have not witnessed” (Zelizer 2007: 425).

Bakker en Pantti merkten naar aanleiding van de publicatie van expliciete beelden over de moord op de Nederlandse regisseur Theo van Gogh († 2 november 2004) het volgende op: “The question asked was whether professional news media should use explicitly violent amateur imagery simply because it is available and exclusive, or because of the strong reality-effect of the image” (Bakker & Pantti 2009: 472). Bij de selectie van nieuwsfoto's omtrent de terreurgroep IS speelt naast de beschikbaarheid ervan en het feit dat ze sterk realiteitseffect hebben, echter nog een derde factor een cruciale rol, i.e. de intenties van de organisatie zelf (cf. *Hoofdstuk 2: Theoretisch kader 3.2.4*). De foto's en video's die de terreurgroep zelf verspreidt, omvatten immers steeds een boodschap. Ze maken ook deel uit van hun propagandamachine waardoor de verspreiding ervan kan bijdragen tot de radicalisering van (Westerse) jongeren.

De mainstream nieuwsmedia spelen een cruciale rol in de verspreiding van informatie over de terreurgroep, maar ook in het verschaffen van visuele representaties én hun context. Om die reden wordt in deze masterproef zowel het beeldmateriaal als de intertekstuele context bestudeerd. Journalisten en redacties moeten vaak moeilijke keuzes maken wat betreft het al dan niet publiceren van (expliciet) beeldmateriaal (Hanusch 2008). Ze hebben immers de taak om de lezer te informeren en om de werkelijkheid zo accuraat mogelijk weer te geven, maar dat is geen afdoende reden voor de publicatie van om het even welke foto. Toch zeggen expliciete beelden over gruwel vaak meer dan omschrijvingen in woorden.

In de voorbije jaren is daarom ook al heel wat onderzoek gevoerd naar het gebruik van expliciete beelden in de nieuwsmedia. Professor Folker Hanusch (2008) onderzocht bijvoorbeeld de zichtbaarheid van ‘de dood’ in de nieuwsmedia via een analyse van foto's en via interviews met journalisten in Duitsland en Australië. Er zijn eveneens al studies over het gebruik van (expliciete) beelden in de traditionele nieuwsmedia. Onderzoekers bestuderen beeldmateriaal met verschillende contexten, zoals onder meer het Israëliësch-Palestijns conflict (Morse 2012), de oorlog in Irak (Dimitrova & Neznanski 2006; Silcock et. al 2008) en de opstand in Syrië (Harkin et. al 2012). Op die manier wordt getracht meer inzicht te krijgen in de visuele representatie van geweld en dood in de mainstream nieuwsmedia.

Daarom is het relevant om te onderzoeken hoe de Vlaamse nieuwsmedia omgaan met expliciete beelden in het kader van de terreurgroep IS. In deze masterproef wordt om die reden onderzocht

welk beeldmateriaal over en van IS gebruikt wordt door de mainstream nieuwsmedia in Vlaanderen. Omdat IS zelf erg actief is op het internet om propaganda te voeren en legitimiteit te zoeken, en hierbij vaak expliciet beeldmateriaal verspreidt, wordt gefocust op het gebruik van foto's op de online versie van Vlaamse kranten. Het publiek ziet het internet immers als "an alternative source of news and information" (Allan 2008: 114) waar ze zelf op zoek kunnen gaan naar informatie over conflicten (Silcock et. al 2008: 40). Internetgebruikers nemen dus als gatekeeper (Schwalbe et. al 2015: 4) zelf extra informatie en beelden tot zich. Hierdoor zijn ze "much more inclined than non-users to approve of the display of disturbing war-related images on the internet." (Allan 2008: 113).

Een bijkomende reden waarom het aannemelijk is dat expliciete beelden die circuleren op het internet, vaker opgepikt worden in de online versie van de Vlaamse kranten (Silcock et. al 2008: 40-41), is omdat er op de nieuwssites ook meer ruimte voor is. "The Web also allows news producers to incorporate enhanced visual content. The easiest way to achieve that is by adding pictures. While traditional print media typically allow for a limited selection of images, news organizations have the ability to create online galleries that give users access to more visual content." (Dimitrova & Neznanski 2006: 253). Omdat er op het internet meer ruimte is, hoeven er minder beelden uit de selectie geweerd te worden. Uit Schwalbe et. al (2015: 7) bleek deze technisch factor (i.e. de beschikbare ruimte) een belangrijke rol te spelen in het selectieproces van visuele elementen.

In deze masterproef wordt het beeldmateriaal geanalyseerd op de website van *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen*. Deze kranten worden ook wel bestempeld als 'zusterkranten' onder de overkoepelende uitgever *De Persgroep* (Cochez 2013). Tom Cochez (2013), redacteur en coördinator van de nieuwssite *Apache*, stelt hieromtrent een synergie vast tussen beide kranten wat betreft de inhoud van de artikels. Het is dus mogelijk dat er gelijkenissen optreden in de visuele representatie van de terreurgroep. Toch worden ze vaker beschreven aan de hand van het onderscheid tussen respectievelijk een populaire krant en een kwaliteitskrant (zie bijvoorbeeld Manssens & Walgrave 1998: 7, 10; De Bens & Raeymaeckers, 2007). Dit verschil beïnvloedt mogelijk het gebruik van visuele elementen in de online versie van hun krant.

Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld al dat kwaliteitskranten als *De Morgen* en *De Standaard* in verhouding meer internationaal nieuws brengen dan een populaire krant als *Het Laatste Nieuws* (Joye 2010: 51; De Swert 2002). Bovendien blijkt ook het soort buitenlands nieuws te verschillen naargelang het type krant. Kwaliteitskranten verkiesen immers 'hard news' (voornamelijk politiek) en populaire kranten geven meer aandacht aan 'soft news', i.e. "entertainment, human interest and popular culture" (Joye 2010: 19, 41). Toch is er een tendens tot tabloidisering op te merken, wat sterk vereenvoudigd de trend van overwegend 'hard news' naar meer 'soft news' betekent (cf. Reinemann et al. 2012; Gans 2009; Hauttekeete 2005) (cf. supra: 'synergie').

Een van de kenmerken van deze evolutie is het gebruik van een groter aantal visuele elementen (Hauttekeete 2005: 150). Toch merkte Joye (2010: 41) nog een duidelijk verschil op in de aantallen, namelijk meer foto's in de populaire kranten dan in de kwaliteitskranten. Verder zouden de foto's "nu meer sensationeel ogen, meer dramatische elementen bevatten zoals angst, pijn, woede, frustratie, ... (Gripsrud, 1992: 86)" (in Hauttekeete 2005: 150). Om bovenstaande redenen is het interessant om te onderzoeken in hoeverre het gebruik van beeldmateriaal van en over IS gelijkloopt en/of verschilt in de online versie van de twee type kranten.

Door het beeldmateriaal van twee verschillende kranten te analyseren, kan er dus een breder beeld geschetst worden, dan wanneer er slechts op één nieuwssite gefocust zou worden. Op die manier kan het gebruik van het beeldmateriaal over en van IS vergeleken worden wat betreft de mate waarin er aan geweld of dood gerefereerd wordt en in hoeverre dit expliciet is. Het beeldmateriaal in deze masterproef wordt via een kwantitatieve inhoudsanalyse bestudeerd en beschreven. Hiervoor is een codeboek opgesteld om de foto's te rangschikken op een schaal van *graphicness*, en dit op basis van de elf kenmerken van 'graphic nature' zoals die ook in Parry (2010: 78) gehanteerd worden. Maar er wordt ook rekening gehouden met indelingen omtrent de verschillende manieren om 'dood' te tonen in de nieuwsmedia (cf. Zelizer 2010: 76, 123, 173; Hanusch 2012: 662). In het derde hoofdstuk van deze masterproef wordt dieper ingegaan op deze methode en het gehanteerde codeboek (cf. *Hoofdstuk 3: Methodologie*).

Om het corpus van deze masterproef groot genoeg, maar toch binnen de mate van het mogelijke te houden, wordt geopteerd voor het beeldmateriaal op de nieuwssite van *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen* gedurende een jaar. In geselecteerde jaar (12 november 2014 – 12 november 2015) is de terreurgroep IS al enorm opgerukt en kennen ze een grote bekendheid. Dit zorgt dat ervoor dat voldoende beeldmateriaal voorhanden is en ook kan overgenomen worden in de traditionele nieuwsmedia. In het volgende hoofdstuk (i.e. *Theoretisch Kader: 3.2.4*) wordt de opkomst van de terreurorganisatie geschetst aan de hand van enkele sleutelmomenten. Om die manier kan de data uit het geselecteerde jaar beter te geplaatst worden in het grotere geheel van de terreurgroep en het conflict in Syrië.

Concreet werd dus het beeldmateriaal verzameld van 12 november 2014 tot en met 12 november 2015, dit wil zeggen exact één jaar voor de aanslagen in Parijs op 13 november 2015. De reden hiervoor is dat dit de eerste maal was dat IS zo een omvangrijke aanslag pleegde op willekeurige slachtoffers in Europa. Voorheen gold in de meeste gevallen de nieuwswaarde van '(geografische) nabijheid' (Harcup & O'Neill 2001) nog niet bij het beeldmateriaal. De meeste aanvallen en aanslagen speelden zich immers af in niet-Westerse landen. Dit zorgt mogelijk voor meer expliciete beelden, omdat het om 'veraf gelegen' gruwelijkheden gaat (Hanush 2008: 303, 304).

Maar er gebeurden in dat jaar ook al enkele aanslagen op geografisch nabije doelwitten (cf. *Theoretisch Kader: 3.2.4*). Op die manier kan een vergelijking gemaakt worden tussen de visuele voorstelling van gewonden of doden in geografisch verre (niet-Westerse) landen en de representatie van bijvoorbeeld de aanval op Charlie Hebdo op 7 januari 2015. Bovendien waren de slachtoffers die bij deze aanval vielen ook 'cultureel nabij'. Deze factor kan eveneens een invloed hebben op de mate waarin expliciete beelden getoond worden. Het beeldmateriaal in de traditionele nieuwsmedia omtrent deze terreuraanval kan bijgevolg vergeleken worden met foto's van slachtoffers met een 'cultureel niet nabije' nationaliteit. In deze masterproef is het dus interessant om zowel de invloed van de geografische als de culturele nabijheid op het beeldmateriaal omtrent de terreurgroep IS te bestuderen.

Wat betreft de selectie van de artikels dient nog een laatste opmerking gemaakt te worden. De artikels werden verzameld op de nieuwssites aan de hand van de zoekterm 'Islamitische Staat', met de tijdsbeperking die hierboven besproken werd. In elke journalistieke bijdrage over de terreurgroep wordt immers zo goed als altijd minimaal eenmaal verduidelijkt wat afkortingen zoals ISIS en IS betekenen (cf. supra). De foto's (*DM*: 1556; *HLN*: 1252) bij de geselecteerde artikels (*DM*: 1966, *HLN*,

1332) werden vervolgens aan de hand van een kwantitatieve inhoudsanalyse bestudeerd om zo een antwoord te kunnen bieden op de onderstaande onderzoeksvragen.

Hoe gingen *demorgen.be* en *hln.be* om met (expliciet) beeldmateriaal van en over de terreurgroep Islamitische Staat in de periode van 12 november 2014 tot en met 12 november 2015?

- Hoeveel van het beeldmateriaal dat in dat jaar gebruikt werd in de artikels over 'Islamitische Staat', werd verspreid door de terreurgroep zelf, wat zijn de bronnen van het overige beeldmateriaal en zijn er verschillen tussen de twee mediakanalen wat betreft dit brongebruik?
- In hoeverre zijn beide nieuwsmedia transparant over de betrouwbaarheid ervan? Dit wil zeggen, in welke mate wordt een opmerking over gemaakt over de betrouwbaarheid van de beelden in de titel, in het bijschrift, of in de tekst?
- In welke mate wordt er in de nieuwsfoto's (expliciet) naar geweld of dood verwezen (*graphicness*), en verschillen beide mediakanalen hierin?
- Hoe beïnvloeden de factoren 'culturele nabijheid' en 'geografische nabijheid' het gebruik van (expliciet) beeldmateriaal in beide nieuwsmedia?

In het volgende hoofdstuk, i.e. *Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader*, wordt dieper ingegaan op de onderzoeken en studies, die reeds gevoerd zijn in verband met het gebruik van (expliciete) beelden in de nieuwsmedia. Vervolgens wordt in hoofdstuk drie de gehanteerde methodologie uiteengezet, gevolgd door een uitgebreide analyse van het verzamelde beeldmateriaal in hoofdstuk vier. Hierin wordt ook op basis van de resultaten getracht een antwoord te formuleren op de hogerstaande onderzoeksvragen. De besluiten die uit dit onderzoek getrokken kunnen worden en de suggesties voor verder onderzoek, komen in het laatste hoofdstuk (i.e. *Hoofdstuk 5: Conclusie*) aan bod.

Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader

"Photography can put a human face on a situation that would otherwise remain abstract or merely statistical. Photography can become part of our collective consciousness and our collective conscience. It is a way to remember history and to try not to relive the mistakes of the past". - James Nachtwey, Photojournalist

1. Fotojournalistiek

Foto's kunnen de werkelijkheid weergeven en een verhaal vertellen wanneer woorden tekort schieten. Lewis Hine, Amerikaanse fotograaf en pionier van de 'documentaire fotografie' zei ooit: "If I could tell the story in words, I wouldn't need to lug a camera" (geciteerd in Sampsell-Willmann 2009: 121). Een camera blijkt dus een onmisbaar instrument om gebeurtenissen, en bij uitbreiding de realiteit, te kunnen vatten. "From the time of its invention in the early 19th century, photography enjoyed the unparalleled credibility assumed through a mechanistic perception of a neutral, "mirror of nature" camera." (Newton 2001: xi).

Van foto's wordt dus vaak verondersteld dat ze de realiteit louter weerspiegelen. Als men logisch nadenkt kunnen er echter altijd vragen gesteld worden bij 'de werkelijkheid' die deze beelden voorstellen. Het zijn immers altijd subjectieve representaties waarbij slechts een beperkt deel van de gehele werkelijkheid getoond wordt. Bovendien worden deze 'miniaturen van de realiteit' ook "reduced, blown up, cropped, retouched, doctored, tricked out." (Sontag 1973: 2). In tijden waarin Photoshop in mode -en andere fotografie welig tiert, blijkt deze uitspraak van de Amerikaanse schrijfster Susan Sontag in haar boek *On Photography* (1973) nog steeds erg accuraat.

Toch blijven foto's onmisbaar voor journalisten om objectiviteit te claimen (Newton 2001: xi). Om een verhaal te vertellen of om een gebeurtenissen te omschrijven hebben journalisten immers woorden nodig, en de selectie van deze woorden is steeds subjectief. Als we een foto zien, geldt dit echter vaak als bewijs dat iets effectief gebeurd is. Op die manier kunnen journalisten hun geloofwaardigheid vergroten, en hun objectiviteit en onpartijdigheid in de verf zetten. Ondanks dat we er ons van bewust zijn dat foto's steeds een subjectieve visuele representatie zijn van de werkelijkheid (Newton 2001: xi), is de waarde van het 'fotografische bewijs' nog steeds erg groot en inherent aan ons denken.

De term fotojournalistiek verwijst naar verschillende vormen van "visual storytelling, including a newspaper's on-the-spot breaking news photography, a news magazine's documentary photo-essay, a news site's multimedia slideshow, or a photo-blog's collection of digital snapshots, amongst others" (Patrick & Allan 2013: 164). Hoewel een krant zonder visuele elementen nu ondenkbaar lijkt, is het nog niet zo lang mogelijk om foto's te incorporeren in geprinte dagbladen. New York's *The Daily Graphic* publiceerde als eerste dagelijkse krant reproducties van nieuwsfoto's in 1880. Maar men gaf al lang voor het mogelijk was om foto's te gebruiken in kranten, een visuele voorstelling van de gebeurtenissen door middel van houtgravures (Patrick & Allan 2013: 164). Dit toont aan dat het illustreren van feiten al lang belangrijk is in de nieuwsmedia.

Foto's doen voorts ook meer dan louter de werkelijkheid weergeven, ze kunnen immers een enorme impact hebben op diegene die ernaar kijkt. "Photographs have long been known to spark more emotional responses than stories" (Lester 1991: 43). Ze kunnen er ook voor zorgen dat mensen een beter begrip hebben van wat er in de wereld gebeurt, zeker als de gebeurtenissen geografisch of cultureel veraf zijn. De ethos van de fotojournalistiek behelst dan ook het idee dat "photography could and should bring the world's dramatic events 'into people's living rooms'" (Griffin 1999: 125).

Expliciete beelden van ongevallen, catastrofes en oorlogen vinden om die reden vaak hun weg naar kranten en andere nieuwsmedia. Het is bijgevolg niet ondenkbaar dat men via de mainstream nieuwsmedia foto's van doden en gewonden te zien krijgt. In het volgende deel (cf. 2.) wordt dieper ingegaan op onderzoeken omtrent de representatie van de dood in de nieuwsmedia, en meer specifiek de aan- of afwezigheid ervan in nieuwsfoto's.

2. Dood in de nieuwsmedia

Men moet maar een blik slaan op de voorpagina van de kranten op een dag naar keuze, of even luisteren naar het journaal op televisie of op de radio om de volgende stelling te bevestigen: negativiteit is alomtegenwoordig in het nieuws. Ook journalist en filmmaker Gavin Reese is daarvan overtuigd: "Trauma is news, and the contribution to the public good that journalism can make here should be clear enough" (Rees 2013: 410). Hij merkt hierbij meteen ook een ander fenomeen op, namelijk dat dergelijke berichtgeving deel uitmaakt van de publieke dienstverlening van de journalist.

Want ook al wordt de nieuwsmedia af en toe bestookt met de kritiek dat het te veel zou focussen op geweld en trauma, zomaar je ogen sluiten voor de negatieve gebeurtenissen in de wereld is natuurlijk geen goed alternatief (Rees 2013: 410). 'Negativiteit' wordt eveneens door vele onderzoekers aanzien als een belangrijke factor om een verhaal als nieuws te selecteren. Onder meer Galtung en Ruge ('negativity') en Harcup en O'Neill (2001: 263) ('bad news') namen het op in hun lijst van nieuwswaarden. Om die redenen is het niet ondenkbaar dat er ook regelmatig expliciete beelden van catastrofes en oorlogen geïncorporeerd worden in de berichtgeving.

In het debat rond de representatie van de dood in de nieuwsmedia, beweerde historicus Philippe Arie echter dat de dood grotendeels afwezig is in het publieke discours van Westerse samenlevingen (Hanusch 2008: 301). Volgens hem is het verboden omdat de Westerse cultuur eerder focust op geluk, liefde, vreugde en het leven (Hanusch 2008: 301). Hoewel dit enigszins onwaarschijnlijk lijkt, blijkt uit studies die de aanwezigheid van de dood in visuele representaties onderzochten, dat de Westerse nieuwsmedia relatief 'gezuiverd' zijn van dergelijke beelden (cf. Hanusch 2008: 303, 2012: 669; Campbell 2004: 55). Algemeen gezien gaan onderzoekers in dergelijke studies op twee wijzen te werk. Een eerste methode is het afnemen van interviews bij journalisten omtrent hun gebruik van expliciet beeldmateriaal, een tweede manier is het analyseren van foto's.

Deze twee onderzoeksmethoden worden ook vaak gecombineerd, om zo een accuraat beeld te kunnen schetsen van hoe de traditionele nieuwsmedia de dood visueel voorstellen. Zo interviewde professor Hanusch (2008) bijvoorbeeld tweeëndertig journalisten uit Duitsland en Australia. Daarnaast vergeleek hij ook artikels met de dood als onderwerp en de bijbehorende foto's uit twee Duitse kranten en twee Australische kranten. De onderzoeker kwam tot de conclusie dat wat betreft de visuele representatie, de dood vrij afwezig was in de nieuwsmedia (Hanusch 2008: 314). Dit lijkt

dus het standpunt van Philippe Arie (Hanusch 2008: 301) te bevestigen. Maar wat betreft de verbale vermelding van de dood in de nieuwsmedia blijkt het tegengestelde waar te zijn.

Het rapporteren van de dood blijkt dus routine te zijn (Morse 2012: 10). Toch is de dood niet steeds zichtbaar in de foto's die bij de artikels getoond worden. Dit wordt ook wel eens de paradox van de 'dood in de media' genoemd: "death is a leading news topic, but its actual display is scarce" (Morse 2014: 100). Uit het onderzoek van Hanusch (2008: 306-309, 314) bleek dat de meeste geïnterviewde journalisten gekant waren tegen het tonen van 'een grafische dood'. En ook Morse (2014: 109) stelde vast dat vooral de visuele voorstelling van verhalen over de dood problematisch is. Deze onderzoeker interviewde net als Hanusch (2008) journalisten en hij analyseerde ook nieuwsfoto's, meer bepaald over de zelfmoordaanslag in Tel-Aviv op 19 oktober 1994.

Op basis van de resultaten uit dit onderzoek kwam hij tot de conclusie dat journalisten proberen een evenwicht te vinden tussen "de noodzaak om de dodelijke realiteit weer te geven en hun wens geen inbreuk te doen op de menselijke waardigheid van de doden en de pijn van hun naaste familie niet te vergroten" (Morse 2014: 109-110, eigen vertaling). Toch blijkt die menselijke waardigheid niet in alle gevallen een overtuigend argument te zijn om expliciete foto's niet te publiceren. Morse merkte in zijn studie immers op dat er twee verschillende praktijken zijn voor de visuele representatie van doden, en dat die afhankelijk is van de nationaliteit van de dode in kwestie (Morse 2014: 99). Via de analyse van nieuwsfoto's stelde hij immers vast dat dode Israëli's niet werden getoond of minder expliciet, terwijl bij anderen deze ethische code niet in als dusdanig gerespecteerd werd.

Een ethische code als deze is vergelijkbaar met wat de Australische schrijver en professor David Campbell (2004: 55) "the economy of 'taste and decency'" noemt. Dit wil zeggen dat de nieuwsmedia zelf de representatie van de dood en andere gruwelijkheden regelen, om zo de menselijke waardigheid intact te laten. Wat Campbell betreft is dit een van de drie dimensies van de context die de verdwijning van de dood in de hedendaagse berichtgeving teweeggebracht heeft. Een tweede dimensie is "the economy of display governing the details of an image's production", wat verwijst naar bijschriften bij foto's, titels, de omliggende argumenten en de ruimte van de presentatie (Campbell 2004: 70). De relatie tussen deze intertekstuele elementen creëert de betekenis en de kracht van de beelden, en dus hoeft het beeldmateriaal zelf niet altijd expliciet te zijn (cf. supra: *Hoofdstuk 1: Inleiding*). Tot slot is er ook "the economy of indifference to others", waarvan Campbell (2004: 70) zegt dat dit voornamelijk toepasbaar is op diegenen die cultureel, raciaal en spatiaal 'vreemd' zijn.

Dit laatste sluit aan bij een van de nieuwswaarden die Galtung and Ruge (Harcup & O'Neill 2001: 263) opnamen in hun lijst, namelijk 'meaningfulness'. Dit wil zeggen dat een bepaald verhaal pas relevant is als het cultureel nabij is en dat het ook dan pas geselecteerd wordt als 'nieuws'. Campbell (2004: 68) geeft in zijn studie het voorbeeld van de oorlogsmisdaden in Soedan, die volgens hem te weinig zijn behandeld in de nieuwsmedia. Hij stelt hun onverschilligheid aan de kaak en spreekt van een "horrific blindness" omdat de realiteit niet (voldoende) werd weergegeven. Ook wanneer hij het heeft over het voorstellen van 'vreemde' of 'buitenlandse' doden in nieuwsfoto's, wijst hij op de indifferentie die daarin verborgen zit. Hij merkt immers op dat als dergelijke beelden getoond worden, dit niet meer is dan "a vehicle for the inscription of domestic spaces as superior, thereby furthering the 'cultural anaesthesia' produced through media representations of the other" (Campbell 2004: 64).

Maar toch is ook hij ervan overtuigd dat: “When dead bodies do feature in the media, they are more often than not bodies of dead foreigners” (Campbell 2004: 64). Dit werd bevestigd in de studie van Morse (2014: 99), aangezien deze onderzoeker vaststelde dat er een verschil is in de representatie van de doden met een andere nationaliteit dan Israëlsch (cf. supra). En ook Hanusch verwees in dat verband naar het feit dat “distant deaths are more likely to be portrayed graphically than deaths that occur close to home (Sontag 2003; Taylor 1998; Walter et. al 1995).” (in Hanusch 2008: 303). Dit kan beschouwd worden als een poging om dramatische gebeurtenissen in de wereld dichter bij de mensen te brengen (cf. Griffin 1999: 125).

Natuurlijk zijn dit steeds algemene uitspraken op basis van onderzoeken in diverse landen. Maar zoals beschreven in het ‘hierarchy-of-influences’ model van Shoemaker en Reese (Keith 2011: 2) zijn er steeds heel wat invloeden die de nieuwsselectie bepalen. Dit maakt dat generalisaties over ‘dé (visuele) voorstelling van de dood’ soms moeilijk te maken zijn. Er is immers altijd individuele variatie door de journalist die de keuze maakt om een foto al dan niet te publiceren in een krant (Keith 2011: 2; Peterson & Sprat 2005). Bovendien maakt hij of zij deze selectie ingebed in een redactie, waardoor er natuurlijk ook steeds verschillen kunnen optreden in onder meer de routines en de ideologie afhankelijk van het land of de organisatie waarin men aan berichtgeving doet (Keith 2011: 2). Dit houdt eveneens het verschil in tussen een kwaliteits- en een populaire krant (cf. supra: *Hoofdstuk 1: Inleiding* en *Hoofdstuk 3: Methodologie*).

Hanusch (2008: 304,315, 316) wijst er bovendien op dat er eveneens een kritische blik behouden moet worden tegenover uitspraken omtrent ‘de Westerse (visuele) representatie van de dood’. In zijn studie merkte hij immers op dat er altijd culturele verschillen zijn tussen Westerse landen onderling. Bijgevolg geldt de bovenstaande stelling over het grafisch afbeelden van ‘distant deaths’, niet altijd (Hanusch 2008: 315). In een van zijn recentere onderzoeken (Hanusch 2012: 658) bespreekt hij de socioculturele invloeden die verschillen veroorzaken in de visualisatie van de dood in de nieuwsmedia. Concreet onderzocht hij de impact van een aantal factoren aan de hand van een inhoudsanalyse van foto’s uit dertig kwaliteitskranten in vijftien landen.

De onderzoeker kwam onder meer tot de conclusie dat wat betreft de religie, kranten in katholieke landen meer expliciete beelden tonen dan in protestantse landen (Hanusch 2012: 658-659,667). Verder speelt ook de mate van modernisering en de mate van maatschappelijk geweld in het land een rol. Hoe groter deze invloeden, hoe explicieter de visualisatie van de dood in de nieuwsmedia (Hanusch 2012: 660, 668). Opvallend is dat culturele waarden als individualisme en collectivisme, net als de afstand (geografisch en/of cultureel) geen afdoend effect blijken te hebben op de voorstelling van de dood (Hanusch 2012: 659-660, 668). Dit spreekt dus het standpunt van onder meer Campbell (2004: 64) tegen (cf. supra). In de praktijk blijkt de impact van culturele verschillen met andere woorden dus niet zo groot als aanvankelijk gedacht.

Ook wat betreft de impact van expliciete beelden op het publiek, is men het niet altijd eens. Susan Sontag omschreef in *On Photography* (1973: 14) haar eerste ervaring met foto’s van horror als ‘a negative ephiphany’. Alle expliciete beelden die ze nadien zag, werkten verdovend op haar. Bovendien vergroten deze foto’s volgens haar ook niet noodzakelijk het bewustzijn en het vermogen om mee te leven met de afgebeelde personen. Deze gevoelens noemt Moeller (1999: 35) ook wel ‘compassion fatigue’. Campbell (2004: 61-62) merkt echter op dat een dergelijke gewaarwording niet universeel geldend is. Hij verwijst hierbij onder meer naar de grote bedragen die gedoneerd worden

aan liefdadigheid na bijvoorbeeld een natuurlijke catastrofe, wat volgens hem aantoont dat de publieke empathie nog steeds erg groot is.

Bovendien is hij ervan overtuigd dat het niet *per se* de foto's zelf zijn die hun kracht verliezen: "to hold the pictures themselves solely responsible for this effect is to miss the important point that images never exist in isolation. Not only are they made available with (sic) an intertextual setting—where title, caption and text surround the particular content of the photograph—they are read within an historical, political and social context." (Campbell 2004: 62-63). De intertekstuele setting en de houding van de lezer bepalen dus mee de impact van de foto. Hanusch (2012: 657) verwijst in dat verband naar publiekstudies in Westerse landen, die vaststellen dat lezers geen grafische beelden willen zien en dat de nieuwsmedia zich dus zou aanpassen aan deze sociale attitudes.

Ook de Zweedse professor Birgitta Höijer lijkt het niet eens te zijn met Sontag: "Pictures, or more precisely our interpretations of pictures, can make indelible impressions on our minds, and as a distant audience we become bearers of inner pictures of human suffering" (Höijer 2004: 520). Ze verwijst hieromtrent bijvoorbeeld naar foto's van vluchtelingen uit Kosovo en merkt zelfs op dat het herhaaldelijk tonen van dergelijke beelden zorgt voor een langdurige impact op ons collectieve geheugen. De enorme kracht van foto's en hun invloed op het publiek blijkt dus niet verwaarloosbaar. Maar dit wil niet zeggen dat deze beelden steeds 'expliciet' (moeten) zijn. In wat volgt, wordt dieper ingegaan op het gebruik van expliciete beelden in de nieuwsmedia in het kader van natuurlijke catastrofes (cf. 3.1) en menselijke conflicten (cf.3.2).

3. Expliciete beelden

3.1. Natuurlijke catastrofes

Zoals eerder vermeld, is fotojournalistiek een manier om dramatische gebeurtenissen in de wereld dichterbij te brengen (cf. Griffin 1999: 125). Dergelijke 'gebeurtenissen' hoeven echter niet altijd door de mens veroorzaakt te zijn (cf. 3.2: *Menselijke conflicten*). De stelling over fotojournalistiek geldt met andere woorden ook voor natuurlijke catastrofes zoals tsunami's en orkanen. Foto's kunnen in dergelijke situaties horror en vernieling tonen die soms moeilijk te bevatten is voor de buitenwereld. Kempf (2011: 11) merkt in zijn analyse van nieuwsfoto's over de orkaan Katrina op dat catastrofes het vaakst beschreven worden aan de hand van hun gevolgen. "A disaster/catastrophe is first and foremost defined by its victims. Chronologically this was the first and the longer-lasting theme, and can be characterized by three types of images : the effect on objects, the effect on bodies, and the effect on homes" (Kempf 2011: 11-12).

Maar ook in de berichtgeving van catastrofes geldt dat de bijbehorende foto's niet noodzakelijk expliciet zijn (cf. 2. *Dood in de nieuwsmedia*). Dit blijkt onder meer uit het onderzoek van Kempf (2011: 20), aangezien hij vaststelde dat er in de nieuwsfoto's van de orkaan Katrina steeds rekening gehouden werd met drie aspecten, namelijk integriteit, afstand en anonimiteit. "The limit which is generally admitted is that the body should not be maimed or otherwise damaged by decomposition [...]and] the individual should not be recognized so as to keep it in its function as 'an idea of corpse' or as a metonymy of 'death'" (Kempf 2011: 19).

In het boek *Body Horror: Photojournalism, Catastrophe and War* (Taylor 1998) wordt dit bevestigd: "In the visual depiction of catastrophe, newspapers are more concerned with having authentic, eye-

witness photography which editors judge to be within bounds of decency than with detail that proves too gruesome” (Taylor 1998: 87). In deze uitspraak wordt er gewezen op nog een ander belangrijk aspect van fotojournalistiek, namelijk het gebruik van amateurbeelden genomen door ooggetuigen. Dit wordt ook wel ‘citizen photojournalism’ genoemd. Het bestaat al even lang als de fotojournalistiek zelf, maar won pas enorm aan belang en erkenning in de onmiddellijke nasleep van de tsunami in Zuid-Azië in December 2004 (Patrick & Allan 2013: 173).

De onderzoekers Caitlin Patrick en Stuart Allan merkte hierover nog het volgende op: “One newspaper headline after the next declared citizen journalism to be yet another startling upheaval, if not an outright revolution, being ushered in by internet technology”(Patrick & Allan 2013: 174). Dankzij het internet kent deze vorm van fotojournalistiek dus nog een sterkere groei. “This remarkable source of reportage, where ordinary citizens were able to bear witness, was made possible by the internet” (Allan 2008: 152). En met alle technologische snufjes die vandaag op de markt zijn, kan iedereen die getuige is van een bepaalde gebeurtenis via het internet meteen zijn of haar ervaringen met de buitenwereld delen.

3.2. Menselijke conflicten

3.2.1. Visualisatie van conflicten

In deze hoogtechnologische wereld vinden er natuurlijk ook dramatische gebeurtenissen plaats die wel veroorzaakt worden door de mens, zoals onder meer oorlogen. Omdat conflicten die ‘ver weg’ in de wereld gebeuren soms niet eenvoudig zijn om als buitenstaander te vatten, lijken foto’s ook hier vaak verhelderend te werken. Daarom is fotojournalistiek in de berichtgeving over oorlogen in de nieuwsmidia eveneens essentieel. “War and photography now seem inseparable, and plane crashes and other horrific accidents always attract people with cameras” (Sontag 1973: 131).

Professor Barbie Zelizer (2004: 119) merkt op dat fotografie nog steeds erg belangrijk is in de visualisatie van oorlogen, ondanks nieuwe technologieën als het bewegende beeld, interactieve kaarten en digitalisatie. Ze onderscheidde verder ook drie kenmerken die de wending naar visuele elementen in tijden van oorlog typeren (Zelizer 2004: 118). Ten eerste stelt ze vast dat er meer nieuwsfoto’s zijn in tijden van oorlog dan in periodes van vrede. Ten tweede functioneren oorlogsfoto’s meer als ‘niet-journalistieke vormen van visuele representatie’. Dit wil zeggen dat de traditionele nieuwsmidia dergelijke beelden niet *per se* selecteren voor hun nieuwswaarde, maar wel voor het esthetisch en dramatisch effect dat ze bevatten (Zelizer 2004: 121). En ten derde neigen deze foto’s volgens haar ook meer naar een vertrouwde voorstelling van hoe het in het verleden was, dan nieuwsfoto’s in tijden van vrede. Hiermee bedoelt Zelizer (2004:124) dat journalisten vaak foto’s van oorlogen gaan selecteren die congruent zijn met de visualisatie van eerdere oorlogen en de bestaande noties van ‘wat oorlog is’.

Vaak wordt gezegd dat nieuwsredacties visuele elementen in hun oorlogsverslaggeving gebruiken om het waarheidsgehalte ervan te verhogen. Journalistiek is immers onmisbaar om conflicten in de wereld beter te begrijpen, maar er duiken wel steeds problemen op in de berichtgeving. “Confronted with the often horrific realities of conflict, any belief that the journalist can remain distant, remote, or unaffected by what is happening ‘tends to go out of the window’ in a hurry” (Allan & Zelizer 2004: 3). Toch wordt verwacht dat ‘de professionele journalist’ steeds een neutrale rol aanneemt, vooroordelen vermijdt en streeft naar objectiviteit met evenveel aandacht voor elk perspectief

(Tumber 2009: 395). Dit ondermijnt echter vaak de dynamiek van een conflict, aangezien de ‘twee zijden van een verhaal’ in de praktijk dikwijls niet evenwaardig zijn.

Fotojournalistiek kan deze objectiviteit verhogen door het zogenaamde ‘fotografische bewijs’ (cf. supra: Newton 2001: xi). “Truly photographic evidence [...] has concrete and metonymic value in that it shares the order of reality to which it refers” (Taylor 1998: 52). Maar omdat onder meer het retoucheren van foto’s niets nieuw is, gelden de opmerkingen hierboven over ‘de journalistiek’ ook voor ‘de fotojournalistiek’. “Despite these drawbacks and limitations, the press continues to trade on the documentary value of eye-witness photojournalism” (Taylor 1998: 53). De kracht van foto’s om de gruwelijkheden van de oorlog te verduidelijken, blijkt met andere woorden groter dan de kritiek op de subjectiviteit die eraan inherent is.

Subjectiviteit is ook steeds aanwezig in de selectie van gebeurtenissen. Op basis van nieuwswaarden beslist de journalist immers of een bepaald conflict al dan niet geselecteerd wordt. En hij of zij bepaalt eveneens de mate waarin het behandeld wordt. “For every conflict that is well covered or analyzed, there are countless that remain unreported, ignored, or marginalized” (Sonwalkar 2004: 207). De Britse journalist Prasad Sonwalkar merkt verder nog op dat oorlogen en conflicten niet intrinsiek nieuwswaardig zijn, maar dat ze ‘cultureel nabij’ moeten zijn om geselecteerd te worden (cf. supra: (Harcup & O’Neill 2001: 263). Zoals eerder besproken blijkt deze factor ook een invloed te hebben op de mate waarin nieuwsfoto’s expliciet zijn (cf. 2. *Dood in de nieuwsmedia*).

3.2.2. Oorlogsfoto’s in de nieuwsmedia

“It is important to study war images because they have the potential to affect viewers more powerfully than words alone” (Silcock et. al 2008: 38). Een aantal onderzoekers bestudeerde al het gebruik van nieuwsfoto’s van conflicten en oorlogen. Dr. Katy Parry analyseerde bijvoorbeeld het beeldmateriaal omtrent het Libanees-Israëliësch conflict in *The Times* en *The Guardian*, en ze beschreef de nieuwsfoto’s aan de hand van de kenmerken van *graphic nature* (Parry 2010: 78) (cf. *Hoofdstuk 1: Inleiding; Hoofdstuk 3: Methodologie*). Na een inhoudsanalyse stelde ze vast dat beide Britse kranten dit verafgelegen conflict visueel construeerde door voornamelijk te focussen op het thema “human cost” (Parry 2010: 81). Ze merkte hierbij wel een verschil op tussen de foto’s in beide kranten, namelijk dat in *The Guardian* meer nadruk leek te liggen op de doden dan in *The Times*. Dit bleek onder meer uit de grotere aantallen expliciete beelden van rouwende mensen en doden, en bijvoorbeeld ook uit een hogere percentage ‘close-up shots’ (Parry 2010: 78). Toch mag dit volgens de onderzoekster niet veralgemeend worden, aangezien de vergelijking maar een beperkt aantal nieuwsfoto’s omvatte.

De oorlog in Irak na de inval van Amerika in 2003 werd al veelvuldig bestudeerd, ook wat betreft het gebruik van foto’s in de nieuwsmedia. Drie onderzoekers analyseerde bijvoorbeeld 2.515 aan de oorlog gerelateerde nieuwsfoto’s uit diverse media, i.e. Amerikaanse televisie nieuwsuitzendingen, kranten, nieuwsmagazines en online nieuwssites (Silcock et. al 2008). In deze studie wordt getracht drie hypothesen omtrent het gebruik van nieuwsfoto’s te beantwoorden. Hun eerste veronderstelling, namelijk dat slechts een klein deel van de oorlogsfoto’s in de nieuwsmedia ook effectief doden of gewonden zou tonen, werd bevestigd (Silcock et. al 2008: 40, 42). Dat deze verhouding zou stijgen met de tijd was de tweede hypothese. Deze werd slechts deels bevestigd

aangezien er wel een toename merkbaar was in het gebruik van expliciete beelden in de nieuwsmedia, maar deze werd relatief snel opgevolgd door een daling.

De onderzoekers vergeleken tot slot ook het beeldmateriaal uit de diverse nieuwsmedia met elkaar. Hun hypothese luidde hierbij als volgt: het aantal aan oorlog gerelateerde nieuwsfoto's die slachtoffers tonen, zal variëren per medium, met het kleinste aandeel op televisie en het grootste aandeel op nieuwswebsites. Kranten en nieuwsmagazines zouden zich volgens hen vermoedelijk tussenin deze twee nieuwsmedia bevinden. Na een inhoudsanalyse kwamen ze tot het besluit dat het nieuwsmedium televisie net het meest, en de nieuwswebsites het minst expliciet beeldmateriaal tonen. Wat betreft de dominante foto's op de verschillende nieuwsmedia wordt de hypothese wel deels bevestigd, aangezien televisie hiervoor nooit beelden met slachtoffers kiest. De onderzochte nieuwswebsites gebruiken echter nog steeds minder foto's van doden en gewonden dan de printmedia (i.e. kranten en nieuwsmagazines).

Twee andere onderzoekers bestudeerden eveneens nieuwsfoto's omtrent de oorlog in Irak (Fahmy & Kim 2008). Ze vergeleken de visuele verslaggeving van een Amerikaanse krant, i.e. *The New York Times* met een Britse krant, i.e. *The Guardian*. Op basis van de resultaten van hun visuele inhoudsanalyse kwamen ze onder meer tot de conclusie dat *The Guardian* meer de verloren levens van de Iraakse burgers in hun nieuwsfoto's weergeeft dan *The New York Times* (Fahmy & Kim 2008: 451, 455). Deze laatstgenoemde krant toont voornamelijk de coalitietroepen en focust minder op beelden van tragedie en materiële destructie van de burgers (Fahmy & Kim 2008: 451-452). De twee onderzochte kranten incorporeerden beide wel meer nieuwsfoto's van Arabische en Islamitische slachtoffers, hun leed en materiële verwoestingen dan van Amerikanen en Europeanen.

3.2.3. Amateurbeelden in de nieuwsmedia

Net als in de berichtgeving over natuurlijke catastrofes zoals tsunami's (cf. 3.1) wordt ook in de verslaggeving over conflicten en oorlogen vaak beeldmateriaal van burgers gebruikt. Dit wordt 'user-generated content' (UGC) genoemd. Deze term verwijst in zijn ruimste definitie echter ook naar andere vormen van materiaal van burgers, zoals onder meer "comments on internet-based discussion strands; comments, images and video shared on social media platforms; and images and videos uploaded directly to platforms hosted by news organizations" (Harkin et. al 2012: 2). Dergelijke beelden verspreid door burgers kunnen opgepikt worden door de traditionele nieuwsmedia, al staan journalisten er wel vaak kritisch tegenover.

Journalisten trachtten immers de controle als 'gatekeeper' te behouden, om zo hun autonomie en geloofwaardigheid te kunnen waarborgen. Maar "such non-conventional imagery directly challenges the professional ideology of journalism" (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 964). Als ze gebruik maken van UGC in hun verslaggeving moeten ze bijgevolg hun autoriteit delen met het publiek. Uit onderzoek (cf. Lewis 2012, geciteerd in Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 961) blijkt echter dat deze professionele logica van controle aan het evolueren is naar een hybride logica van openheid en participatie. De traditionele 'gatekeeper-redacties' moeten dus het volgende aanvaarden: "Not including newsworthy visuals would seriously undercut their credibility as a news organization, while including them in effect means giving up the traditional virtue of editorial control" (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 968).

Zelizer (2007: 421) omschrijft het gebruik van dergelijk materiaal als een vorm van “eyewitnessing [which] has been outsourced to [...] nonconventional journalists”. Dit wil zeggen dat de traditionele nieuwsmedia door technologische ontwikkelingen steeds meer gebruik kunnen maken van burgerjournalistiek en dus niet noodzakelijk zelf aanwezig moeten zijn op de plaats van de gebeurtenis. Uit een ander onderzoek (Sjovaag 2011: 83) blijkt echter het volgende: “Studies of newsroom approaches to UGC however conclude that journalists manage to retain the traditional gatekeeping function of the news organizations even in the face of growing volumes of amateur contributions (Gordon 2007: 308; Harrison 2009: 2; Hermida and Thurman 2008: 253)” (in Sjovaag 2011: 83). Dit wil zeggen dat de journalist nog steeds beslist wat ‘nieuws’ wordt en dus zijn of haar autoriteit in de verslaggeving over oorlogen en conflicten behoudt. Er blijft bovendien nog enige weerstand ten opzichte van bijvoorbeeld “the blunt shock-effect of graphic imagery” (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 968).

In een studie omtrent multimedialiteit in Vlaamse redacties merkten de meeste journalisten in hun interview wel op dat UGC handig is “om getuigenissen te vinden via crowdsourcing, in de vorm van tips die tot nieuwsstukken kunnen leiden, en om foto’s of filmpjes van rampen, ongevallen, rellen, branden... binnen te krijgen” (Goris 2015: 18) (zie ook Raeymaeckers & Heinderyckx 2013; De Vuyst et. al 2013). Maar het grootste probleem van dergelijk materiaal is dat er nog steeds een check nodig is om de waarachtigheid ervan te controleren (Goris 2015: 18; Matthews 2013: 251). Toch is het gebruik van UGC soms noodzakelijk, wanneer het bijvoorbeeld te gevaarlijk is voor journalisten in conflictzones (Fowler & Allan 2013: 53).

Het publiek kan de traditionele nieuwsmedia door het gebruik van UGC wel als minder betrouwbaar beschouwen, aangezien verificatie van het materiaal niet steeds mogelijk is. Transparantie over de gehanteerde bronnen kan hierbij een oplossing zijn (Pantti & Andén-Papadopoulos 2011: 99). Door open te zijn over de herkomst van het materiaal kan de journalist de verantwoordelijkheid voor de ‘waarachtigheid’ ervan immers van zich af en naar de bron zelf schuiven en het geeft het publiek ook de kans om zelf te oordelen. De journalisten in een later onderzoek van Andén-Papadopoulos en Pantti (2013: 971) bevestigen dit aangezien zij het conventionele model van objectiviteit eveneens willen vervangen door een model van transparantie.

Een andere mogelijkheid om hun betrouwbaarheid te verhogen, is door te verwijzen naar persagentschappen. Zij worden immers verondersteld het geïncorporeerde UGC gecheckt te hebben. Uit het surveyonderzoek van Van Leuven et al (2015) blijkt dat er veel aangeleverde informatie gebruikt wordt uit onder meer (inter)nationale persagentschappen. Op die manier kunnen de traditionele nieuwsmedia dus niet alleen aan ‘eyewitness outsourcing’ doen (cf. UGC), maar ook aan ‘verification outsourcing’(Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 969). Uit onderzoek blijkt echter wel dat journalisten hier verveeld mee zitten. Want enerzijds rekenen ze op het beleid en de controle van nieuwsagentschappen, maar anderzijds zijn ze er zich ook van bewust dat deze agentschappen niet steeds de accuraatheid kunnen garanderen (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 969). “[D]isclaimers such as ‘cannot be verified’ or ‘allegedly shows’” (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 970) kunnen in dat geval een laatste strategie zijn om hun betrouwbaarheid te verhogen.

Uit een onderzoek van Harkin, Anderson, Morgan en Smith (2012) omtrent het gebruik van UGC in de berichtgeving over het conflict in Syrië door BBC Arabic and *Al Jazeera Arabic*, blijkt echter dat transparantie omtrent het brongebruik vaak nog erg laag is. In de overgrote meerderheid van de

gevallen waar UGC gebruikt werd (i.e.75%), gaven ze geen bron weer. Bovendien werd er vaak zelfs weinig verdere informatie gegeven over waar en wanneer de beelden werden genomen (Harkin et. al 2012: 31-32). De onderzoekers wijzen ook op het feit dat ooggetuigen soms deel kunnen uitmaken van 'an activist group'. "In reporting the Syrian uprising, it now seems clear that distinctions need to be made between 'activist' and 'eyewitness' sources, at the very least" (Harkin et. al 2012: 2). Wanneer dergelijke groepen beeldmateriaal verspreiden dat moeilijk verifieerbaar is, bestaat immers het gevaar dat er bij het gebruik van deze UGC foutieve of vervormde informatie overgenomen wordt in de traditionele nieuwsmedia.

3.2.4. Beelden van terrorisme en IS in de nieuwsmedia

De visuele representatie van terreur en terrorisme is eveneens erg belangrijk in de traditionele nieuwsmedia. Professor en journaliste Brigitte L. Nacos merkte in haar boek (1994) bijvoorbeeld al het volgende op in verband met de verslaggeving over de bomaanslag op een Amerikaans *Pan Am* vliegtuig in 1988: "The visual images of death and devastation outweighed the spoken words and probably stirred feelings about the government's inability to fight and to defeat terrorism" (Nacos 1994: 42). De selectie van beelden over terreuraanslagen kunnen dus ook een boodschap vormen voor het publiek door wat ze tonen. Er werd voornamelijk in Amerika erg veel aandacht aan besteed in de nasleep van de terroristische aanslagen op 11 september 2001.

Cho et. al (2003) onderzochten bijvoorbeeld de verschillende effecten van televisienieuws en kranten op de emotionele reacties van het publiek na deze aanslagen. De Amerikaanse onderzoekers kwamen na een inhoudsanalyse en een panelonderzoek tot de conclusie dat televisie meer emotioneel is en dat het publiek hiervan ook meer positieve en negatieve emoties ervaart in verband met de terroristische aanslagen. Na deze 'aanval op Amerika' volgde de zogenaamde 'war on terrorism'. De Amerikaanse onderzoeker Dr. Michael Griffin (2004) maakte omtrent deze thematiek een vergelijkende analyse van het beeldgebruik van deze oorlog in drie Amerikaanse nieuwsmagazines (*Time*, *Newsweek* en *US News & World Report*). Hij focuste hierbij op drie militaire aanvallen, namelijk de Golfoorlog in 1991, de invasie in Afghanistan in 2001 en de invasie in Irak in 2003. Uit zijn analyse bleek dat de visuele verslaggeving steeds de 'officiële' versie van de gebeurtenissen bevestigde. Bovendien stelde hij ook vast dat de menselijke en economische verliezen van de oorlog grotendeels afwezig waren in de visuele representatie (Griffin 2004: 399).

De berichtgeving over terrorisme (en oorlogen) blijkt dus niet eenvoudig te zijn. Des te meer omdat de terroristische organisaties vaak ook zelf een invloed hebben op de verslaggeving in de traditionele nieuwsmedia. "Ze bespelen de media door nu en dan nieuwe berichten in de wereld te sturen en hebben door hun (schijnbare) 'ongrijpbaarheid' een aura van onkreukbaarheid over zich; en dat ondanks de indrukwekkende ontplooiing van militaire middelen tegen hen" (Smit 2007: 72). Dit is een uitspraak over de beruchte terroristische groepering Al-Qaida, die bovendien ook beschikt over haar eigen media. Ze verspreiden video's als strategie "to create fear and anxiety in the parts of society that finds themselves threatened" (Sumiala 2011: 133).

Deze vorm van "mobile amateur 'mass self-communication'" is een trend die gegroeid is dankzij de sociale media en participatieve cultuur (Sumiala 2011: 133). En niet alleen terroristen maken hiervan gebruik, ook daders van schietpartijen op scholen maken amateurbeelden en verspreiden die via nieuwe mediatechnologieën (Sumiala 2011: 133). Dergelijke beelden worden vaak opgepikt door de

traditionele nieuwsmedia in hun berichtgeving. Aangezien dit vaak de enige beschikbare, visuele elementen zijn, kan er een focus komen te liggen op de daders: “The killers became the most visible actors in the mainstream news media, not because of any single medium, but because the same images were constantly circulating over and over again in all the mainstream [...] news media” (Sumiala 2011: 139).

Dit beeldmateriaal dat gratis beschikbaar is op het internet, kan interessant zijn voor de traditionele nieuwsmedia bij verslaggeving over gebeurtenissen die veraf plaatsvinden (Sumiala 2011: 140). Dergelijke foto's en video's worden daarom steeds vaker opgepikt door de mainstream nieuwsmedia, zowel online als in gedrukte nieuwsvormen. Een bijkomende reden hiervoor is de volgende: “The killers' images offered rich visual evidence for their actions and motives and made the evil frame offered by the both killers and the news media even more convincing (Raittila et al. 2008, 2009)” (in Sumiala 2011: 138). Bovendien heeft dit ‘visuele bewijs’ een hoog realiteitseffect omdat het van de daders zelf afkomstig is (Sumiala 2011: 140). Maar ondanks die unieke inkijk in bijvoorbeeld de motieven van de daders, blijft het ook een vorm van manipulatie aangezien ze de beelden zelf maken en ook bewust verspreiden.

De oprukkende terreurgroep Islamitische Staat (IS) gebruikt en bespeelt vandaag eveneens de traditionele nieuwsmedia. Jef Lambrecht, journalist gespecialiseerd in het Midden-Oosten, merkte hierover het volgende op: “IS ging nog een stap verder in de professionalisering van de propaganda” (Lambrecht 2015). Zoals eerder gezegd, maakt IS immers gebruik van een heuse ‘social media strategy’ (cf. *Hoofdstuk: Inleiding*; Black et al. 2014; Gebeily 2014; Irshaid 2014). Ze geven sinds juni 2014 bovendien ook een eigen Engelstalig tijdschrift ‘Dabiq’ uit (Stern & Berger 2015). Hieronder wordt kort de opkomst van terreurgroep IS en hun ‘social media strategy’ geschetst aan de hand van enkele sleutelmomenten, en dit op basis van de tijdlijn van Stern en Berger (2015).

In oktober 2006 werd ‘Islamic State of Iraq’ gevormd met Abu Omar al Baghdadi als leider. In het kader van de ‘war on terrorism’ trachtte de Verenigde Staten van Amerika de terreurgroep IS destijds in te perken door militaire ingrepen en de ‘Sunni Awakening’, i.e. de medewerking van soenitische stamleden die oorspronkelijk tegen de VS streden. Ondanks deze maatregelen vielen onder meer in augustus 2009 honderden slachtoffers na bomaanslagen van IS op de ministeries van Buitenlandse Zaken en Financiën in Irak. Amerika slaagden er in april 2010 wel in om twee IS-leiders, namelijk Abu Omar al Baghdadadi en Abu Ayub al Masri te doden in een luchtaanval. In mei 2010 daagde er echter een nieuwe leider op, genaamd Abu Bakr al Baghdadi.

De terreurgroep IS was oorspronkelijk gelieerd aan al-Qaida, maar in februari 2014 sneed de opvolger van Osama bin Laden, Ayman al Zawahiri, de banden door. Verder zijn er nog andere jihadistische groeperingen die belangrijk zijn om de opkomst van IS te begrijpen. Zo is er de aan al-Qaeda gelieerde groep Jabhat al-Nusra. In april 2013 kondigde IS aan dat dit een uitloper zou zijn van hun groep en droeg voor deze samenstelling de benaming ‘Islamic State of Iraq and Syria/Sham (ISIS)’ aan. al-Nusra distantieerde zich echter meteen van deze aankondiging. Vanaf augustus 2013 startte IS dan met aanvallen op Syrische rebellengroepen zoals Liwa al Tawhid, Ahrar al Sham, en al-Nusra. In januari 2014 resulteerde dit tot de opeising van de volledige controle over Raqqa (Syrië) en in juni 2014 veroverden ze eveneens de Iraakse steden Mosul en Tikrit. Op 30 Juni 2014 riepen ze dan het ‘Kalifaat’ uit en namen ze de naam ‘The Islamic State’ aan.

Uit de tijdlijn van Stern en Berger (2015) blijkt dat IS al propaganda voerde op het internet nog voor ze effectief een onafhankelijke terroristische groepering was. In juni 2012 werd er bijvoorbeeld een eerste aflevering uitgebracht van de video serie “The Clanging of the Swords” en een maand later startte ze de campagne “Breaking Down the Walls”, waarmee ze opgesloten leden wilden bevrijden uit de Iraakse gevangenissen. In juli 2013 lanceerde de terreurgroep vervolgens nog een andere campagne, namelijk “A Soldier’s Harvest”, en dit met de bedoeling om Iraakse veiligheidstroepen te intimideren en te vermoorden.

In oktober 2013 werd het eerste officiële IS Twitter account gecreëerd, gevolgd door de lancering van een Twitter app die vanaf april 2014 tienduizenden tweets per dag verstuurt (Stern & Berger 2015). “The use of cellular technology, along with the exploitation of the mainstream media (ISIS videos have appeared on Western broadcast outlets as well as extremist websites), means that these messages have reached audiences around the world. The group has employed Twitter, Facebook and Instagram to influence adversaries, friends and journalists alike. These methods have allowed the group to distribute powerful, emotional images.” (Farwell 2014: 50).

Deze beelden zijn zeer vaak visualisaties van extreem gruwelijke gebeurtenissen, zoals executies. In mei 2014 werd bijvoorbeeld een erg grafische video verspreid van de executie van onbewapende Iraakse soldaten in de vierde aflevering “The Clanging of the Swords”. IS spamde in juni 2014 ook de World Cup hashtags op Twitter met expliciete beelden van executies. Toen IS de video van de executie van de Amerikaanse journalist James Foley verspreidde († 19 augustus 2014), zorgde dit volgens Lambrecht (2015) zelfs voor “een sociale mediaoorlog tussen voor- en tegenstanders van de publicatie van gruwel, voor- en tegenstanders van het kalifaat, en over het objectief bondgenootschap tussen media en terreur.”

Andere executievideo’s van Westerlingen volgden zich in hoog tempo op. Stern en Berger (2015) vermelden de Amerikaanse journalist Steven Sotloff († 2 september 2014), de Britse hulpverleners David Haines († 14 september 2014) en Alan Henning († 3 oktober 2014) en de Amerikaanse hulpverlener Peter Kassig († 16 november 2014). Er gebeurden in de afgelopen jaren ook al terroristische aanslagen door IS-strijders op Westerse doelwitten, namelijk op het Joods Museum in Brussel op 24 mei 2014, op de redactie van het satirische weekblad Charlie Hebdo in de Franse hoofdstad Parijs op 7 januari 2015, op een gasfabriek in Lyon (Frankrijk) op 26 juni 2015, op een Thalystrein in het Franse Arras 21 augustus 2015 en op 13 november 2015 in onder meer de concertzaal Bataclan en het Stade de France in Parijs.

Terroristische aanslagen worden verder ook in niet-Westerse landen door IS opgeëist. En omdat hierover eveneens bericht wordt in de Vlaamse nieuwsmedia is het relevant om kort een aantal aanslagen op te sommen die gepleegd werden in de periode die in deze masterproef onderzocht wordt (cf. 12 november 2014 - 12 november 2015): In de Tunesische hoofdstad Tunis werd een bus toeristen en vervolgens ook het Bardomuseum belaagd op 18 maart 2015. Op dezelfde dag als de aanslag in Lyon (cf. supra) werd ook een aanslag gepleegd op een strand in Sousse (Tunesië) en op een sjiiitische moskee in Koeweit. De terreurgroep IS eiste eveneens het neerhalen van een Russisch passagiersvliegtuig op dat neerstortte in de Egyptische Sinaiwoestijn op 31 oktober 2015. En tot slot vonden een dag voor de aanslagen in Parijs, op 12 november nog twee zelfmoordaanslagen plaats in de Libanese hoofdstad Beiroet.

IS verspreidt ook zelf beeldmateriaal van deze aanslagen en van hun executies als propaganda. De terreurgroep kan om die reden geclassificeerd worden als een ‘agenda-driven visual provider’ “[who] can bypass legacy media gatecheckers and distribute images and videos directly into the visual stream to be seen, ignored, or shared by others” (Schwalbe et al. 2015: 478). Daarom is het interessant om te bestuderen hoe de traditionele nieuwsmedia omgaan met beeldmateriaal van en over IS. In wat volgt, wordt dieper ingegaan op de methode in deze masterproef gebruikt zal worden (cf. *Hoofdstuk 3*) en de resultaten van de analyse van het geselecteerde beeldmateriaal (cf. *Hoofdstuk 4 en 5*).

Hoofdstuk 3: Methodologie

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de onderzoeksmethode die in deze masterproef gehanteerd wordt. Dit wil zeggen dat in dit onderdeel verduidelijkt wordt op welke manier getracht wordt een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen. Eerst wordt daarom de hoofdonderzoeksvraag (en de deelvragen) herhaald, gevolgd door een bespreking van de gehanteerde methode. Tot slot wordt ook een uitvoerige beschrijving gegeven van de samenstelling van het corpus en het codeboek dat opgesteld werd om de data te analyseren.

Hoe gingen *demorgen.be* en *hln.be* om met (expliciet) beeldmateriaal van en over de terreurgroep Islamitische Staat in de periode van 12 november 2014 tot en met 12 november 2015?

- Hoeveel van het beeldmateriaal dat in dat jaar gebruikt werd in de artikels over 'Islamitische Staat', werd verspreid door de terreurgroep zelf, wat zijn de bronnen van het overige beeldmateriaal en zijn er verschillen tussen de twee mediakanalen wat betreft dit brongebruik?
- In hoeverre zijn beide nieuwsmedia transparant over de betrouwbaarheid ervan? Dit wil zeggen, in welke mate wordt een opmerking over gemaakt over de betrouwbaarheid van de beelden in de titel, in het bijschrift, of in de tekst?
- In welke mate wordt er in de nieuwsfoto's (expliciet) naar geweld of dood verwezen (*graphicness*), en verschillen beide mediakanalen hierin?
- Hoe beïnvloeden de factoren 'culturele nabijheid' en 'geografische nabijheid' het gebruik van (expliciet) beeldmateriaal in beide nieuwsmedia?

Om de onderzoeksvragen in deze masterproef te beantwoorden, wordt een inhoudsanalyse uitgevoerd. Er werd voor deze methode gekozen om de inhoud van de media, in dit geval nieuwsfoto's, accuraat te kunnen bestuderen. "Van oudsher ging het bij die inhoud [...] over tekst, over de inhoud van kranten. En veel literatuur legt de nadruk op tekst. Maar dat is niet nodig. Er is inmiddels veel inhoudsanalytisch mediaonderzoek gedaan naar beeld, zoals bijvoorbeeld nieuwsfoto's" (Koetsenruijter & Van Hout 2014: 193). Dit laatste wordt dus ook in deze masterproef gedaan. Al moet dit wel verder gespecificeerd worden, aangezien je een inhoudsanalyse op twee manieren kan doen, namelijk 'kwalitatief' of 'kwantitatief'.

In deze masterproef wordt gebruik gemaakt van de kwantitatieve onderzoeksmethode. Dit wordt omschreven als "a research technique for the objective, systematic, and quantitative description of the manifest content of communication" (Berelson, geciteerd in Lombard et. al 2002: 588). Via deze kwantitatieve onderzoeksmethode wordt het corpus in deze masterproef (i.e. nieuwsfoto's over en van terreurgroep Islamitische Staat) systematisch beschreven en geanalyseerd. Zoals al bleek uit de onderzoeksvragen zal in het corpus gezocht worden naar frequenties en verbanden tussen die frequenties (Koetsenruijter & Van Hout 2014: 194) en dit via een viertal variabelen, i.e. brongebruik, betrouwbaarheid, *graphicness* en nabijheid. Op die manier wordt getracht meer inzicht te bieden in de visuele representatie van de terroristische organisatie in de traditionele nieuwsmedia.

Het is relevant om dit te onderzoeken omdat deze oprukkende terroristische groepering ook zelf beeldmateriaal verspreidt. Bijgevolg kan het voor journalisten een moeilijke opgave zijn om deze beelden te incorporeren in hun berichtgeving (cf. supra: *Hoofdstuk 1: Inleiding*; Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 968). Toch bleek uit voorgaand onderzoek dat het visualiseren van geweld en oorlog

niet weg te denken is uit de mainstream nieuwsmedia (cf. Sontag 1973: 131; Zelizer 2004: 119; Silcock et. al 2008: 38). Journalisten kunnen bovendien hun autoriteit verhogen dankzij het zogenaamde fotografische bewijs (Silcock et. al 2008: 38; Newton 2001: xi; Taylor 1998: 53) en dergelijke foto's kunnen ook een enorme impact hebben op het publiek (cf. Lester 1991: 43; Höijer 2004: 520).

Het corpus in deze masterproef bestaat uit de hoofdfoto's bij krantenartikelen. Concreet werd er geopteerd voor de dominante foto bovenaan elk artikel uit de online versie van twee Vlaamse kranten, i.e. *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws*. Op die manier zijn alle nieuwsfoto's evenwaardig wat betreft hun grootte en hun prominentie in het artikel. De keuze voor de online versie van een papieren krant komt voort uit de hoge activiteit van de terreurgroep op het internet (Black et al. 2014) en uit het feit dat er op nieuwssites meer ruimte is voor content en dus ook voor foto's (cf. supra: *Hoofdstuk 1: Inleiding*; Schwalbe et. al 2015: 7; Dimitrova & Neznanski 2006: 253). Het beeldmateriaal in deze masterproef werd dus verzameld op de online versie van *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws*. Er werd voor deze twee kranten gekozen, omdat ze zowel onder eenzelfde noemer geplaatst kunnen worden, als door een groot verschil van elkaar onderscheiden kunnen worden.

De gemeenschappelijke noemer is de uitgeverij *De Persgroep* (cf. supra: *Hoofdstuk 1: Inleiding*; Cochez 2013), en het onderscheid is de traditionele indeling in kwaliteitskranten en populaire kranten, in dit geval respectievelijk *De Morgen* en *Het Laatste Nieuws* (cf. supra: *Hoofdstuk 1: Inleiding*; Manssens & Walgrave 1998: 7, 10; De Bens & Raeymaeckers 2007; Joye 2010: 51; De Swert 2002; Hauttekeete 2005). Door de foto's in de online versie van beide kranten te bestuderen, kan een globaal beeld gevormd worden van hoe de traditionele nieuwsmedia de terroristische groepering visueel voorstellen. Het gebruik van beeldmateriaal in de twee kranten kan ook vergeleken worden aangezien het bovenstaande onderscheid een invloed kan hebben op hoe ze omgaan met dergelijke beelden. Er zijn immers nog steeds meer foto's te vinden in populaire kranten (cf. Joye 2010: 41), en dus is het interessant om na te gaan of er ook verschillen zijn in de traditionele weerstand ten opzichte van "the blunt shock-effect of graphic imagery" (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 968).

Om het corpus in deze masterproef verder af te bakenen, werd specifiek gezocht naar artikels met foto's die te maken hebben met de terreurgroep IS. Er werd daarom een selectie gemaakt op basis van de zoekterm 'Islamitische Staat'. Want ondanks de vele namen en afkortingen die gebruikt worden om naar de terroristische organisatie te verwijzen (cf. supra: *Hoofdstuk 1: Inleiding*; Boekestijn 2015), wordt dit wel steeds verduidelijkt aan de hand van deze algemene benaming. Verder werd op de websites van beide kranten een tijdsbeperking van één jaar gehanteerd, namelijk van 12 november 2014 tot en met 12 november 2015 (i.e. vóór de aanslagen in Parijs). De terreurgroep is in die periode al voldoende gekend (cf. *Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader*: 3.2.4) en dus kon voldoende beeldmateriaal verzameld worden. Deze tijdsperiode omvat verder voornamelijk gebeurtenissen die geografisch niet nabij waren, i.e. die plaatsvonden in niet-Westerse landen. De slachtoffers kunnen bovendien cultureel nabij (i.e. Westers) of cultureel veraf (i.e. niet-Westers) zijn. Bijgevolg kan een vergelijking gemaakt worden in het gebruik van (expliciete) beeldmateriaal aan de hand van deze twee factoren, namelijk 'geografische nabijheid' en 'culturele nabijheid' (cf. Harcup & O'Neill 2001).

In totaal werden er 1332 artikels uit de online versie *Het Laatste Nieuws* van geselecteerd waarvan 1252 artikels een foto hadden (cf. *Bijlage 3 [elektronisch]*). Op de website van *De Morgen* werden 1966 artikels verzameld, waarvan 1556 met een foto (cf. *Bijlage 4 [elektronisch]*). Aan de hand van een codeboek (cf. *Bijlage 1*) zullen deze foto's bij de artikels geanalyseerd worden om zo een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvragen (Koetsenruijter & Van Hout 2014: 199). Hieronder wordt het gehanteerde codeboek toegelicht en waar nodig verduidelijkt met een voorbeeld uit het corpus. Gezien de grootte van het corpus wordt voor de data-analyse gebruik gemaakt van het statistische softwareprogramma SPSS (i.e. *Statistical Package for the Social Sciences*). Hierin werden frequentietabellen en kruistabellen opgemaakt en de statistische significantie ($p < 0.05$) werd berekend aan de hand van de Pearson Chi-Square test (cf. *Bijlage 5 [elektronisch]*).

In het codeboek zijn ten eerste enkele standaardvariabelen opgenomen. Zo wordt bij elk artikel aangeduid uit welk medium, i.e. de online versie van *Het Laatste Nieuws* of *De Morgen*, het afkomstig is. Ook de publicatiemaand, het publicatiejaar en de volledige datum waarop het artikel online werd geplaatst, wordt genoteerd. Vervolgens wordt steeds de titel van het artikel overgenomen en wordt ook de aard van het artikel gecodeerd. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen (1) een kortje, (2) een nieuwsstuk, (3) een reportage, (4) een opinie of column, (5) een interview, en (6) een analyse. Tot slot wordt eveneens aangeduid of het artikel al dan niet een foto of een video bevat.

Wat betreft de onderzoeksvariabelen wordt eerst de bronvermelding van de foto gecodeerd. Hierbij wordt opgetekend welke bron door de journalisten bij de foto wordt aangegeven. De foto's worden dus ondergebracht in negen categorieën (cf. Hanegreefs 2013; Croon 2015): (1) AP (Associated Press), (2) AFP (Agence France Presse), (3) Reuters, (4) Belga, (5) EPA (European Pressphoto Agency), (6) Andere nieuwsmedia (Terzake, VRT, The Sun, ...), (7) Internet (websites en sociale media), (8) IS of mogelijk IS (IS, ISIS, Hayat Media), (9) Andere persagenschappen (photo news, ANP, thinkstock,...), (10) Andere (VN, US Air Force, Bob Van Mol, World Monuments Fund, ...), (11) Geen. Vervolgens wordt de betrouwbaarheid van de foto bestudeerd. Dit wil zeggen dat wordt nagegaan of de kranten aangeven of de gebruikte foto geverifieerd is of niet. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de afwezigheid van een disclaimer, de aanwezigheid ervan in de titel, in het bijschrift, of in de tekst.

Een volgende onderzoeksvariabele is het onderwerp van de foto. Door deze variabele op te nemen in de analyse kan verduidelijkt worden wat voor soort beelden gepubliceerd worden door de twee kranten als het over de terreurgroep IS gaat. Concreet wordt de foto gecodeerd aan de hand van een van de volgende dertien topics (cf. Hanegreefs 2013; Croon 2015). Indien er meerdere onderwerpen in de foto aanwezig lijken te zijn, wordt het meest dominante topic gekozen. Om dit te verduidelijken, wordt de onderstaande opsomming in de bijlage herhaald met een voorbeeld uit het corpus (cf. *Bijlage 2*).

1. Portret
2. Politiek
3. Betoging
4. Vluchtelingen
5. Begrafenis/rouwgelegenheid
6. Soldaten of strijders in uitrusting
7. Strijders in parade-optocht

8. Legermateriaal
9. Verwoesting/ontploffing
10. Gewonden
11. Executie
12. Dood
13. Andere (zoals bv. wereldkaart)

Om de beelden nog verder te analyseren, worden ze gecodeerd op een schaal van *graphicness*. Dit wil zeggen dat de nieuwsfoto's onderverdeeld worden in categorieën op een rangschikking van het impliciet naar het expliciet tonen van doden en/of gewonden in nieuwsfoto's. Deze onderzoeksvariabele omvat de inzichten uit drie voorgaande studies die hieronder eerst toegelicht worden alvorens over te gaan tot de categorisering van dit onderzoek. De term *graphicness* werd als benaming voor de classificatie gebaseerd op het onderzoek van Parry (2010: 78). Zoals eerder vermeld (cf. *Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader: 3.2.2*), analyseerde zij nieuwsfoto's van het Libanees-Israëliësch conflict in *The Times* en *The Guardian* aan de hand van elf kenmerken van *graphic nature*:

1. graphic nature not applicable
2. injury not obvious (referred to in caption)
3. bodily harm evident
4. face shown, injured
5. death: see face, no blood
6. death: see face, with blood
7. death disembodied
8. disfigurement
9. metaphorical (e.g. an empty shoe)
10. mourning
11. coffins/bodybags/covered bodies

Zoals blijkt uit deze lijst is dit louter een opsomming en dus nog geen rangschikking van minder naar meer expliciet tonen van slachtoffers. Om die reden omvat de variabele *graphicness* in dit onderzoek de inzichten uit nog twee andere studies, meer bepaald omtrent het tonen van de dood in de nieuwsmidia. Zelizer (2010) omschrijft in haar boek bijvoorbeeld een classificatie voor de visuele representatie van de dood. Ze kijkt hierbij zowel naar wat getoond wordt in de foto als naar wat uit de foto begrepen moet worden. Een eerste wijze om dood te visualiseren is volgens haar de zogenaamde *presumed death* of de 'veronderstelde dood'. Hierbij worden landschappen en verwoestingen van onder meer gebouwen afgebeeld als vervanging van de 'dood' (Zelizer 2010: 76) (cf. 3 op de schaal van *graphicness*).

"Images of possible death show more detail of death than do pictures of presumed death" (Zelizer 2010: 123). Foto's die gecategoriseerd worden als 'mogelijke dood' of *possible death*, tonen immers expliciet de reden waarom de afgebeelde personen in een bepaalde periode gestorven zijn (Zelizer 2010: 123). Dit omvat zowel honger, ziekte, epidemieën, gepland geweld, martelingen als massavernietigingen (Zelizer 2010: 123). Het blijft wel nog beperkt tot een 'mogelijke of hypothetische dood' omdat het overlijden van de afgebeelde individuen niet bevestigd wordt. Dit in tegenstelling tot de laatste categorie, i.e. *certain death*, waarbij er wel een dergelijke verbale bevestiging gegeven wordt (Zelizer 2010: 173) (cf. 7 op de schaal van *graphicness*). Zo'n opmerking is vaak terug te vinden in de titel, het bijschrift en/of de bijbehorende tekst. Intertekstuele elementen zijn dus ook van belang in categoriseren van nieuwsfoto's (cf. supra: Campbell 2004: 70; *Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader: 2. Dood in de Media*).

Het tweede onderzoek dat geïncorporeerd werd in de schaal van *graphicness* in deze masterproef is dat van Hanusch (2012). Zoals eerder vermeld (cf. supra: *Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader: 2. Dood in de Media*) bestudeerde hij de invloed van socioculturele factoren op de visuele representatie van de dood in de nieuwsmedia. Hij voerde hiervoor een inhoudsanalyse uit op nieuwsfoto's omtrent de aardbeving in Haïti in 2010, en dit aan de hand van de volgende rangschikking (Hanusch 2012: 662):

1. **Implied death:** *This includes images in which death is indicated, but no actual bodies are visible. Examples are images that show only covered bodies, coffins or body bags.*
2. **Fractional death:** *Images display only body parts of the dead, such as a hand hanging out of rubble, or a foot sticking out from underneath a sheet. Images showing bodies from a distance, or only a blurred mass of bodies, were also included here.*
3. **Masked death:** *This category contains images showing dead bodies clearly, but which do not show faces. For example, some images show bodies of victims lying face down or with their faces otherwise obscured. Some images of looters killed in mob violence show them lying in the street with their faces down.*
4. **Unveiled death:** *The fourth group of images shows the bodies of the dead with their face visible. The distinction to the previous category is important, as such images are generally considered more graphic in Western society.*
5. **Contorted death:** *The fifth category is arguably the most graphic. It includes images that show contorted masses of bodies, often at make-shift morgues. They display bodies lying on top of each other in the street or in mass graves. Included here are images which show bodies being man-handled, such as bodies loaded onto bulldozers for removal, or medical personnel throwing bodies onto piles of other bodies*

De eerste vier manieren om 'dood' te visualiseren volgens Hanusch (2012: 662) worden integraal overgenomen in de classificatie van dit onderzoek (cf. 5, 9, 10, 11). De schaal van *graphicness* om nieuwsfoto's in deze masterproef te coderen, wordt hieronder weergegeven (a.) en vervolgens worden de categorieën ook verduidelijkt met een foto uit het corpus (b.).

a. Schaal *graphicness*:

1. Geen verwijzing naar dood (Parry 2010: 78)
2. Foto zonder geweld ('pasfoto'); intertekstuele setting veronderstelt dood van persoon in foto
3. Metaforisch: vernieling, verwoesting, ontploffing; expliciet leed of slachtoffers niet zichtbaar (Parry 2010: 78; Zelizer 2010: 76)
4. Rouwende mensen (Parry 2010: 78)
5. Veronderstelde dood: doodskisten, bodybags, volledig afgedekte lichamen (Parry 2010: 78; Hanusch 2012: 662)
6. Bloed: een plas bloed, zonder lichaamsdelen of gewonden
7. Foto met geweld; intertekstuele setting veronderstelt dood van een of meer afgebeelde personen (Parry 2010: 78; Zelizer 2010: 173)
8. Gewond met of zonder gezicht in beeld (Parry 2010: 78)
9. Fractionele dood: niet volledig afgedekte lichamen of lichamen veraf/onscherp (Hanusch 2012: 662)
10. Verborgene dood: lichaam/lichamen dichtbij en geen gezicht in beeld (Hanusch 2012: 662)
11. Expliciete dood: lichaam/lichamen dichtbij en gezicht in beeld (Hanusch 2012: 662)

b. Schaal *graphicness* met voorbeeldfoto:

1. **Geen verwijzing naar dood** (Parry 2010: 78)

Wat president Erdogan de kiezer te bieden heeft: crisis en conflict (22/08/2015-DM)

2. **Foto zonder geweld ('pasfoto'); intertekstuele setting veronderstelt dood van persoon in foto**

Veelbelovend Australisch fotomodel sneuvelt voor IS (16/04/2015-HLN)

3. **Metaforisch: vernieling, verwoesting, ontploffing; expliciet leed of slachtoffers niet zichtbaar** (Parry 2010: 78; Zelizer 2010: 76)

Egyptische procureur-generaal omgekomen na bomaanslag (29/06/2015-DM)

4. **Rouwende mensen** (Parry 2010: 78)

Kritiek op reactie Britse overheid na aanslag Tunesië (27/06/2015-HLN)

5. **Veronderstelde dood: doodskisten, bodybags, volledig afgedekte lichamen (Parry 2010: 78; Hanusch 2012: 662)**

"IS en taliban hebben elkaar de oorlog verklaard" (21/04/2015)

6. **Bloed: een plas bloed, zonder lichaamsdelen of gewonden**

Wat de bloedige aanslagen voor Jemen betekenen (20/03/2015-DM)

7. **Foto met geweld; intertekstuele setting veronderstelt dood van een of meer afgebeelde personen (Parry 2010: 78; Zelizer 2010: 173)**

Nieuw dieptepunt: IS schakelt kind in om gevangene te onthoofden (18/07/2015-HLN)

8. **Gewond met of zonder gezicht in beeld (Parry 2010: 78)**

Minstens 33 doden in Damascus bij aanval van leger en rebellen (17/06/2015-HLN)

9. **Fractionele dood: niet volledig afgedekte lichamen of lichamen veraf/onscherp** (Hanusch 2012: 662)

"Terrorist verstopte kalasjnikov in parasol" (26/06/2015-HLN)

10. **Verborgen dood: lichaam/lichamen dichtbij en geen gezicht in beeld** (Hanusch 2012: 662)

"Eén Belgisch slachtoffer overleden, twee andere landgenoten ongedeed" (26/06/2015-HLN)

11. **Expliciete dood: lichaam/lichamen dichtbij en gezicht in beeld** (Hanusch 2012: 662)

"Waarom ik deze vreselijke foto van een verdronken kind heb gedeeld" (3/09/2015-DM)

Het corpus van dit onderzoek wordt dus gecodeerd aan de hand van deze schaal van *graphicness*. Er wordt hierbij ook nagegaan welke invloed de geografische nabijheid van de gebeurtenissen en de culturele nabijheid van de doden en gewonden heeft op het expliciet tonen ervan. De laatste onderzoeksvariabele is dus '(culturele/geografische) nabijheid'. Concreet wil dit zeggen dat de nieuwsfoto's worden opgedeeld in de onderstaande categorieën:

1. Westers (cultureel nabij) in Westers land (geografisch nabij)
2. Westers (cultureel nabij) in niet-Western land (geografisch veraf)
3. Niet-Western (cultureel veraf) in Westers land (geografisch nabij)
4. Niet-Western (cultureel veraf) in niet-Western land (geografisch veraf)

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van de data-analyse beschreven en overzichtelijk weergegeven aan de hand van tabellen (cf. *Hoofdstuk 4: Resultaten*). In hoofdstuk 5 worden

vervolgens de bevindingen geïnterpreteerd en verklaard om zo in het laatste hoofdstuk (i.e. *Hoofdstuk 6: Conclusie*) een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvragen van deze masterproef.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten voorgesteld, die in het volgende hoofdstuk uitgebreider besproken en geïnterpreteerd worden. Deze uiteenzetting wordt onderverdeeld in vier secties aan de hand van de vier deelonderzoeksvragen die in deze masterproef beantwoord moeten worden. Het eerste onderdeel bespreekt de resultaten omtrent het brongebruik van beide kranten (cf. 1). Vervolgens wordt in het tweede deel dieper ingegaan op de mate waarin de kranten een opmerking maken over de betrouwbaarheid van de beelden (cf. 2). De mate waarin de nieuwsfoto's (expliciet) naar geweld of dood verwijzen (*graphicness*), wordt in het derde deel besproken (cf. 3). Hierbij wordt een overzicht gegeven van de verschillen tussen de kranten en de verschillen wat betreft de betrouwbaarheid en de bron van de foto's. Tot slot worden in de vierde sectie de resultaten voorgesteld van de invloed van de factoren 'culturele nabijheid' en 'geografische nabijheid' op het gebruik van (expliciet) beeldmateriaal in beide nieuwsmedia (cf. 4).

1. Brongebruik

In dit deel worden eerst de algemene resultaten weergegeven van het brongebruik en de (eventuele) verschillen tussen beide kranten. Nadien wordt er dieper ingegaan op de tegenstelling 'IS of niet'. Dit wil zeggen dat de resultaten vereenvoudigd voorgesteld worden als 'verwijst de krant wel of niet naar terreurgroep IS wat betreft de herkomst van de foto'.

In de onderstaande tabel (cf. Tabel 1) wordt een overzicht gegeven van het brongebruik bij de nieuwsfoto's in beide nieuwsmedia. De kolom 'Frequentie' geeft de absolute cijfers of aantallen weer. In totaal zijn er 3298 artikels gecodeerd, waarvan 490 geen foto hadden ('Missing'). De meest relevante cijfers zijn om die reden terug te vinden in de kolom 'Valide Percentage'. Deze percentages zijn immers berekend op basis van het totaal aantal artikels mét foto, i.e. 2808. Uit tabel 1 blijkt dat er voornamelijk gebruik werd gemaakt van foto's van persagentschappen, met AP, Reuters en AFP als koplopers.

Tabel 1: Brongebruik

Bron	Frequentie	Procent	Valide Percentage	Cumulatief Percentage
<i>Valid</i> AP	583	17,7	20,8	20,8
AFP	445	13,5	15,8	36,6
Reuters	501	15,2	17,8	54,5
Belga	86	2,6	3,1	57,5
EPA	284	8,6	10,1	67,6
Andere nieuwsmedia	80	2,4	2,8	70,5
Internet	193	5,9	6,9	77,4
IS of mogelijk IS	92	2,8	3,3	80,6
Andere persagentschappen	394	11,9	14,0	94,7
Andere	147	4,5	5,2	99,9
Geen	3	,1	,1	100,0
Totaal	2808	85,1	100,0	
<i>Missing</i> 99	490	14,9		
Totaal	3298	100,0		

Om een vergelijking te maken tussen de twee kranten wat betreft het brongebruik, werd een kruistabel opgesteld (cf. Tabel 2). Enkele opvallende verschillen worden hier aangestipt. Bij *Het Laatste Nieuws* wordt bijvoorbeeld vaker naar 'het internet' verwezen als bron voor de foto's, namelijk 10.1% tegenover slechts 4.2% bij *De Morgen*. Daarentegen blijkt *De Morgen* met uitzondering van Associated Press (AP) steeds vaker dan *Het Laatste Nieuws* de diverse persagentschappen als bron te hebben gebruikt. Uit de bijbehorende significantietest (Pearson Chi-Square) blijkt dat deze verschillen ook statistisch significant zijn ($p = 0.000$) (cf. Tabel 3). Al is de minimum verwachte frequentie in elke cel wel hoger dan 1.

Tabel 2: Bron * Medium Kruistabel

		Medium		Totaal
		HLN	DM	
Bron	AP	262 20,9%	321 20,6%	583 20,8%
	AFP	181 14,5%	264 17,0%	445 15,8%
	Reuters	218 17,4%	283 18,2%	501 17,8%
	Belga	33 2,6%	53 3,4%	86 3,1%
	EPA	124 9,9%	160 10,3%	284 10,1%
	Andere nieuwsmedia	46 3,7%	34 2,2%	80 2,8%
	Internet	127 10,1%	66 4,2%	193 6,9%
	IS of mogelijk IS	63 5,0%	29 1,9%	92 3,3%
	Andere persagentschappen	150 12,0%	244 15,7%	394 14,0%
	Andere	46 3,7%	101 6,5%	147 5,2%
	Geen	2 ,2%	1 ,1%	3 ,1%
Totaal	1252 100,0%	1556 100,0%	2808 100,0%	

Tabel 3: Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	84,157 ^a	10	,000
Likelihood Ratio	84,664	10	,000
Linear-by-Linear Association	,074	1	,786
N of Valid Cases	2808		

a. 2 cells (9,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,34.

Vervolgens worden hieronder de resultaten vereenvoudigd voorgesteld om een beter beeld te krijgen van de mate waarin de twee kranten verwijzen naar terreurgroep IS als bron voor hun

nieuwsfoto's (cf. Tabel 4). Uit tabel 4 kan afgeleid worden dat beide nieuwsmedia relatief weinig naar IS verwijzen als bron, i.e. slechts in 3.3% van de gevallen. Hierbij gebruiken ze bovendien diverse benamingen, namelijk de afkorting 'IS' of 'ISIS', de beschrijving 'propaganda-video IS' of een verwijzing naar het eigen nieuwsmedium van IS, namelijk 'Hayat Media'. Er zijn ook foto's in het corpus waarvan het hoogstwaarschijnlijk is dat ze afkomstig zijn van IS (bijvoorbeeld een executiefoto) waarbij dan KOS (i.e. kosteloos) of het videoplatform 'vidme' aangegeven werd als bron. Dergelijke foto's werden eveneens in de categorie 'IS of mogelijk IS' opgenomen.

Tabel 4: Bron 'IS of niet'

		Frequentie	Procent	Valide Percentage	Cumulatief Percentage
<i>Valid</i>	IS of mogelijk IS	92	2,8	3,3	3,3
	Niet IS	2716	82,4	96,7	100,0
	Totaal	2808	85,1	100,0	
<i>Missing</i>	99,00	490	14,9		
Totaal		3298	100,0		

Tot slot worden de resultaten in een kruistabel (cf. Tabel 5) weergegeven om de twee kranten te kunnen vergelijken. Uit deze tabel blijkt meteen een duidelijk verschil: *Het Laatste Nieuws* blijkt immers vaker naar de terreurgroep IS te verwijzen als bron van de gebruikte foto's, i.e. 5.0% tegenover 1.9% bij *De Morgen*. Dit verschil is bovendien statistisch significant, zoals blijkt uit tabel 6. Al is de minimum verwachte frequentie in elke cel wel hoger dan 1.

Tabel 5: Bron IS of niet * Medium Kruistabel

		Medium		Totaal
		HLN	DM	
Bron IS of niet	IS of mogelijk IS	63 5,0%	29 1,9%	92 3,3%
	Niet IS	1189 95,0%	1527 98,1%	2716 96,7%
Totaal		1252 100,0%	1556 100,0%	2808 100,0%

Tabel 6: Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	21,974 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	20,986	1	,000		
Likelihood Ratio	22,064	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	21,967	1	,000		
N of Valid Cases	2808				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 41,02.

b. Computed only for a 2x2 table

2. Betrouwbaarheid

In dit deel worden vervolgens de bevindingen omtrent de betrouwbaarheid van de foto's besproken. Concreet wil dit zeggen dat de resultaten weergegeven worden van het gebruik van disclaimers bij de foto's in het corpus. Hierbij wordt niet alleen een onderscheid gemaakt tussen het wel of niet

voorkomen van een dergelijke opmerking over de betrouwbaarheid van de beelden. Er wordt eveneens aangegeven waar deze disclaimer dan werd opgenomen, i.e. in de titel, in het bijschrift of in de tekst. In de onderstaande tabel (cf. Tabel 7) worden opnieuw de frequenties en de percentages weergegeven. Hieruit blijkt dat de onderzochte nieuwsmedia relatief weinig gebruik maken van disclaimers. Bij 90.1% van de foto's werd immers geen opmerking gemaakt over de betrouwbaarheid ervan. Als de kranten dit toch deden, gebeurde dit vaker in de tekst, dit wil zeggen in het artikel zelf (i.e. 6.3%), dan in het bijschrift (i.e. 3.2%) en in de titel (i.e. 0.4%). Een voorbeeld van een disclaimer in de titel is: *IS publiceert foto's vernietiging tempel Palmyra* (HLN, 28/08/2015).

Tabel 7: Gebruik van Disclaimer

		Frequentie	Procent	Valide Percentage	Cumulatief Percentage
<i>Valid</i>	Disclaimer in titel	12	,4	,4	,4
	Disclaimer in bijschrift	90	2,7	3,2	3,6
	Disclaimer in tekst	177	5,4	6,3	9,9
	Geen disclaimer	2529	76,7	90,1	100,0
	Totaal	2808	85,1	100,0	
<i>Missing</i>	99	490	14,9		
Totaal		3298	100,0		

De verschillen tussen de twee kranten worden in de onderstaande kruistabel voorgesteld (cf. Tabel 8). Zoals uit dit overzicht af te leiden is, maakt *Het Laatste Nieuws* vaker gebruik van disclaimers in het bijschrift (i.e. 5.0% tegenover 1.7% bij *De Morgen*) en in de tekst (i.e. 9.8% tegenover 3.5% bij *De Morgen*). Het percentage voor het gebruik van disclaimers in de titel is erg beperkt en hetzelfde in beide nieuwsmedia, namelijk 0.4%. Uit de significantietest blijkt dat de verschillen tussen de twee kranten statistisch significant zijn (cf. Tabel 9). De minimum verwachte frequentie in elke cel is wel hoger dan 1.

Tabel 8: Gebruik van Disclaimer * Medium Kruistabel

		Medium		Totaal
		HLN	DM	
Gebruik van Disclaimer	Disclaimer in titel	5 ,4%	7 ,4%	12 ,4%
	Disclaimer in bijschrift	63 5,0%	27 1,7%	90 3,2%
	Disclaimer in tekst	123 9,8%	54 3,5%	177 6,3%
	Geen disclaimer	1061 84,7%	1468 94,3%	2529 90,1%
Totaal		1252 100,0%	1556 100,0%	2808 100,0%

Tabel 9: Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	75,100 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	75,580	3	,000
Linear-by-Linear Association	54,043	1	,000
N of Valid Cases	2808		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,35.

Ter verduidelijking wordt in de onderstaande kruistabel (cf. Tabel 10) nog een laatste samenvatting gegeven van de algemene verschillen tussen beide kranten wat betreft het wel of niet maken van een opmerking over de betrouwbaarheid van de foto's. Uit tabel 10 kan geconcludeerd worden dat het gebruik van disclaimers vrij beperkt is, maar dat *Het Laatste Nieuws* er wel nog vaker gebruik van maakt dan *De Morgen*, i.e. respectievelijk 15.3% en 5.7%. Het verschil tussen beide nieuwsmedia is bovendien statistisch significant (cf. Tabel 11). Maar de minimum verwachte frequentie in elke cel is wel hoger dan 1.

Tabel 10: 'Disclaimer of niet' * Medium Kruistabel

	Medium		Totaal
	HLN	DM	
'Disclaimer of niet' Disclaimer	191	88	279
	15,3%	5,7%	9,9%
Geen disclaimer	1061	1468	2529
	84,7%	94,3%	90,1%
Totaal	1252	1556	2808
	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 11: Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	71,451 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	70,382	1	,000		
Likelihood Ratio	71,749	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	71,425	1	,000		
N of Valid Cases	2808				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 124,40.

b. Computed only for a 2x2 table

3. Graphicness

De foto's bij de artikels werden verder ook gecodeerd op een schaal van *graphicness*. In dit deel worden eerst de resultaten weergegeven in een frequentietabel om een algemeen beeld te krijgen van de mate waarin er expliciete beelden gebruikt werden in de berichtgeving over IS (cf. Tabel 12). Vervolgens werden kruistabellen opgesteld om de verschillen tussen beide kranten te kunnen beschrijven (cf. Tabel 14), maar ook om te onderzoeken in welke graad van *graphicness* er het vaakst disclaimers voorkwamen bij de foto's (cf. Tabel 16) en welke bronnen gehanteerd werden bij elke gradatie op de schaal van *graphicness* (cf. Tabel 18).

Uit de onderstaande frequentietabel (cf. Tabel 12) blijkt dat in de berichtgeving over terreurgroep IS in de meerderheid van de gevallen geen verwijzing naar dood in de foto's opgemerkt kon worden (i.e. 78.7%). Dit zijn dan vaak beelden van bijvoorbeeld politici, legermateriaal of vluchtelingen. Verder werd een groot aantal foto's geclassificeerd als 'metaforisch' (i.e. 9.5%). Dit zijn zoals eerder vermeld vernielingen, verwoestingen en/of ontploffingen waarbij het expliciet leed van de slachtoffers niet zichtbaar is (Parry 2010: 78; Zelizer 2010: 76). Vervolgens komen twee gradaties op de *graphicness* schaal ongeveer in gelijke mate voor in het corpus, namelijk 'pasfoto; intertekstuele setting dood' (i.e. 3.7%) en 'foto geweld; intertekstuele setting dood' (i.e. 3.8%). Deze twee categorieën benadrukken het belang van de intertekstuele context. Enkel door een verbale

omschrijving wordt het bij dit type foto's immers duidelijk dat de afgebeelde personen in levensgevaar of gestorven zijn. Het verschil tussen beide is de mate van geweld dat aanwezig is in de foto, namelijk respectievelijk geen geweld (bijvoorbeeld een pasfoto) of wel geweld (bijvoorbeeld een executie).

Foto's met 'rouwende mensen' blijken verder niet frequent voor te komen in het corpus (i.e. 1.8%). En dit geldt ook voor 'gewonden' (i.e. 1.2%) en 'bloed', dit wil zeggen een plas bloed zonder personen in beeld (i.e. 0.1%). Tot slot zijn ook de vier manieren om 'dood' expliciet weer te geven, slechts beperkt aanwezig in beide nieuwsmedia. Bovendien geldt hier dat hoe hoger de gradatie is op de schaal van *graphicness*, hoe minder vaak ze werd opgemerkt in het corpus: 'veronderstelde dood' (doodskisten, bodybags, volledig afgedekte lichamen) 18 maal of 0.6%, 'fractionele dood' (niet volledig afgedekte lichamen of lichamen veraf/onscherp) 10 maal of 0.4%, 'verborgen dood' (lichaam/lichamen dichtbij en geen gezicht in beeld) 5 maal of 0.2% en 'expliciete dood' (lichaam/lichamen dichtbij en gezicht in beeld) slechts 1 maal of 0.0%.

Tabel 12: *Graphicness*

		Frequentie	Procent	Valide Percentage	Cumulatief Percentage
<i>Valid</i>	Geen	2209	67,0	78,7	78,7
	Pasfoto; intertekstuele setting dood	105	3,2	3,7	82,4
	Metaforisch	266	8,1	9,5	91,9
	Rouwende mensen	51	1,5	1,8	93,7
	Veronderstelde dood	18	,5	,6	94,3
	Bloed	4	,1	,1	94,5
	Foto geweld; intertekstuele setting dood	106	3,2	3,8	98,3
	Gewond	33	1,0	1,2	99,4
	Fractionele dood	10	,3	,4	99,8
	Verborgen dood	5	,2	,2	100,0
	Expliciete dood	1	,0	,0	100,0
	Totaal	2808	85,1	100,0	
	<i>Missing</i>	99	490	14,9	
Totaal		3298	100,0		

In de volgende kruistabellen werd de schaal van *graphicness* enigszins vereenvoudigd om statistisch significante resultaten te bekomen. Hieronder is een overzicht terug te vinden van samengevoegde categorieën (cf. Tabel 13).

Tabel 13: Vereenvoudigde schaal *Graphicness*

Oorspronkelijke categorieën	Samengevoegde categorieën
Geen verwijzing naar dood	Geen verwijzing naar dood
Pasfoto; intertekstuele setting dood	Figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)
Metaforisch	
Rouwende mensen	
Bloed	
Veronderstelde dood	Veronderstelde dood
Foto geweld; intertekstuele setting dood	Foto geweld; intertekstuele setting dood
Gewond	Gewond
Fractionele dood	Fractionele, verborgen en expliciete dood
Verborgen dood	
Expliciete dood	

Tabel 14 geeft vervolgens de resultaten weer van de vergelijking tussen beide kranten. Hierbij valt op dat de percentages van de aanwezigheid van de gradaties bijna volledig gelijk lopen. Een opvallend verschil is echter wel op te merken bij de categorie 'foto geweld; intertekstuele setting dood', deze komt immers vaker voor bij *Het Laatste Nieuws* (5.1%) dan bij *De Morgen* (2.7%). Dit wil zeggen dat *Het Laatste Nieuws* vaker foto's gebruikte waarbij de persoon in kwestie zichtbaar met geweld bedreigd wordt (bijvoorbeeld een executie) en waarbij in de titel, in het bijschrift of in de tekst de dood van de afgebeelde persoon verondersteld wordt. Dit verschil is statistisch significant (cf. Tabel 15), maar de minimum verwachte frequentie in elke cel is wel hoger dan 1.

Tabel 14: Vereenvoudigde *Graphicness* schaal * Medium Kruistabel

		Medium		Totaal
		HLN	DM	
Vereenvoudigde <i>Graphicness</i> schaal	Geen	964 77,0%	1244 79,9%	2208 78,6%
	Figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)	193 15,4%	234 15,0%	427 15,2%
	Veronderstelde dood	8 ,6%	10 ,6%	18 ,6%
	Foto geweld; intertekstuele setting dood	64 5,1%	42 2,7%	106 3,8%
	Gewond	15 1,2%	18 1,2%	33 1,2%
	Fractionele, verborgen en expliciete dood	8 ,6%	8 ,5%	16 ,6%
	Totaal	1252 100,0%	1556 100,0%	2808 100,0%

Tabel 15: Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,731 ^a	5	,039
Likelihood Ratio	11,665	5	,040
Linear-by-Linear Association	6,764	1	,009
N of Valid Cases	2808		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,13.

De onderstaande kruistabel (cf. Tabel 16) stelt de resultaten voor van het gebruik van disclaimers en de (vereenvoudigde) schaal van *graphicness*. Hieruit blijkt dat er uitsluitend bij de categorie ‘foto geweld; intertekstuele setting dood’ bij meer dan de helft van de foto’s disclaimers gebruikt werden, i.e. 57.5%. Bij de overige categorieën werd steeds slechts bij minder dan de helft van de foto’s een opmerking gemaakt over de betrouwbaarheid ervan. De verschillen in tabel 16 zijn statistisch significant (cf. Tabel 17), al is de minimum verwachte frequentie in elke cel wel hoger dan 1.

Tabel 16: Vereenvoudigde *Graphicness* schaal * ‘Disclaimer of niet’ Kruistabel

		‘Disclaimer of niet’		Totaal
		Disclaimer	Geen disclaimer	
Vereenvoudigde <i>Graphicness</i> schaal	Geen	170 7,7%	2038 92,3%	2208 100,0%
	Figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)	35 8,2%	392 91,8%	427 100,0%
	Veronderstelde dood	0 0,0%	18 100,0%	18 100,0%
	Foto geweld; intertekstuele setting dood	61 57,5%	45 42,5%	106 100,0%
	Gewond	9 27,3%	24 72,7%	33 100,0%
	Fractionele, verborgen en expliciete dood	4 25,0%	12 75,0%	16 100,0%
Totaal		279 9,9%	2529 90,1%	2808 100,0%

Tabel 17: Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	299,427 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	176,066	5	,000
Linear-by-Linear Association	169,188	1	,000
N of Valid Cases	2808		

a. 3 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,59.

Tot slot worden in tabel 18 de resultaten weergegeven van het brongebruik en de (vereenvoudigde) *graphicness* schaal. Uit deze kruistabel blijkt dat de twee kranten relatief weinig aangeven dat de foto afkomstig is van terreurgroep IS, deze bron haalt dan ook bij geen enkele gradatie de meerderheid. Bij de categorie ‘foto geweld; intertekstuele setting dood’ is er echter wel een relatief hoog percentage op te merken, namelijk 33.0%. Dit is niet onverwacht, aangezien het bij deze groep foto’s voornamelijk gaat om executiefoto’s en dergelijke beelden worden vaak verspreid door IS. Toch wordt hierbij nog altijd in de meerderheid van de gevallen (i.e. 67.0%) verwezen naar andere bronnen, zoals persagentschappen. Er kan ten slotte nog opgemerkt worden dat bij de twee meest expliciete categorieën op de vereenvoudigde *graphicness* schaal ook telkens een relatief hoog percentage van de foto’s afkomstig is van terreurgroep IS, namelijk ‘gewond’ (9.1%) en ‘fractionele, verborgen en expliciete dood’ (18.8%). De significantietest (cf. Tabel 19) is in dit geval echter niet valide, want meer dan 20% van de cellen hebben een verwachte frequentie lager dan 5 (i.e. 33.4%).

Tabel 18: Vereenvoudigde *Graphicness* schaal * 'Bron IS of niet' Kruistabel

		Bron IS of niet		Totaal
		IS of mogelijk IS	Niet IS	
Vereenvoudigde <i>Graphicness</i> schaal	Geen	45 2,0%	2163 98,0%	2208 100,0%
	Figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)	6 1,4%	421 98,6%	427 100,0%
	Veronderstelde dood	0 0,0%	18 100,0%	18 100,0%
	Foto geweld; intertekstuele setting dood	35 33,0%	71 67,0%	106 100,0%
	Gewond	3 9,1%	30 90,9%	33 100,0%
	Fractionele, verborgen en expliciete dood	3 18,8%	13 81,3%	16 100,0%
Totaal		92 3,3%	2716 96,7%	2808 100,0%

Tabel 19: Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	327,516 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	137,364	5	,000
Linear-by-Linear Association	172,855	1	,000
N of Valid Cases	2808		

a. 4 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,52.

4. Nabijheid

In dit laatste deel worden de resultaten voorgesteld omtrent de nabijheid van de afgebeelde slachtoffers. De foto's werden hiervoor ingedeeld in vier categorieën. Uit de onderstaande tabel (cf. Tabel 20) kan echter afgeleid worden dat één groep niet opgemerkt werd in het corpus, namelijk 'cultureel veraf, geografisch nabij'. Uit tabel 20 blijkt verder ook dat de categorie 'cultureel veraf, geografisch veraf' het frequentst aanwezig was in het corpus (i.e. 20.3%). De twee overige type slachtoffers, i.e. 'cultureel nabij, geografisch nabij' en 'cultureel nabij, geografisch veraf' kwamen minder vaak voor, namelijk respectievelijk 1.8% en 4.5%.

Tabel 20: Nabijheid slachtoffers

		Frequentie	Procent	Valide Percentage	Cumulatief Percentage
<i>Valid</i>	Cultureel nabij; geografisch nabij	51	1,5	1,8	1,8
	Cultureel nabij; geografisch veraf	127	3,9	4,5	6,3
	Cultureel veraf; geografisch veraf	571	17,3	20,3	26,7
	Onbekend	89	2,7	3,2	29,8
	Geen	1970	59,7	70,2	100,0
	Totaal	2808	85,1	100,0	
<i>Missing</i>	99	490	14,9		
Totaal		3298	100,0		

Vervolgens worden de resultaten weergegeven van de invloed van de nabijheid van de slachtoffers op het tonen van expliciete beelden. In de onderstaande kruistabel (cf. Tabel 21) is de 'culturele

nabijheid' van de slachtoffers constant gehouden (i.e. Westerse nationaliteit) om na te gaan welke invloed de factor 'geografische nabijheid' heeft op de *graphicness* van de foto's in het corpus. Uit deze tabel blijkt dat als er Westerse slachtoffers vallen in een geografisch nabij (i.e. Westers) land, dat de kranten dan expliciete beelden doorgaans schuwen.

Het vaakst worden bij deze groep slachtoffers immers foto's gebruikt zonder enige verwijzing naar dood (i.e. 49.0%) of ze worden figuurlijk 'in beeld' gebracht (i.e. 45.1%). Dit laatste wil zeggen dat de foto bijvoorbeeld een pasfoto is van het slachtoffer met een verwijzing naar de dood in de intertekstuele setting, of dat de foto een verwoesting, ontploffing, rouwende nabestaanden of bloed toont. Slechts eenmalig werd er vervolgens een gewonde afgebeeld (i.e. 2.0%) en in het corpus werd ook maar twee maal een foto met geweld opgemerkt, waarbij de intertekstuele setting dan de dood van de afgebeelde persoon veronderstelde (i.e. 3.9%).

Wat betreft de Westerse slachtoffers die geografisch verder vallen (i.e. in niet-Westerse landen), geldt dat ze het vaakst figuurlijk voorgesteld worden (i.e. 54.3%). Maar ook hier komen foto's zonder een verwijzing naar dood frequent voor (i.e. 22.8%). Het percentage voor de categorie 'foto geweld; intertekstuele setting dood' ligt bij deze groep slachtoffers opvallend hoog, namelijk 18.1%. Verder kon ook de meest expliciete graad op de *graphicness* schaal meermaals opgemerkt worden (i.e. 2.4%). 'Gewonden' kwamen tot slot slechts tweemaal voor (i.e. 1.6%) en 'veronderstelde dood' eenmalig (i.e. 0.8%). De test voor de significantie (cf. Tabel 22) is echter niet valide omdat meer dan 20% van de cellen een verwachte frequentie lager dan 5 hebben (i.e. 50%).

Tabel 21: Vereenvoudigde *Graphicness* schaal * Culturele nabijheid constant Kruistabel

		Cultureel nabij		Totaal
		Geografisch nabij	Geografisch veraf	
Vereenvoudigde <i>Graphicness</i> schaal	Geen	25 49,0%	29 22,8%	54 30,3%
	Figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)	23 45,1%	69 54,3%	92 51,7%
	Veronderstelde dood	0 0,0%	1 ,8%	1 ,6%
	Foto geweld; intertekstuele setting dood	2 3,9%	23 18,1%	25 14,0%
	Gewond	1 2,0%	2 1,6%	3 1,7%
	Fractionele, verborgen en expliciete dood	0 0,0%	3 2,4%	3 1,7%
Totaal		51 100,0%	127 100,0%	178 100,0%

Tabel 22: Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,678 ^a	5	,008
Likelihood Ratio	17,455	5	,004
Linear-by-Linear Association	11,432	1	,001
N of Valid Cases	178		

a. 6 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,29.

In de tweede kruistabel van dit onderdeel (cf. Tabel 23) wordt de ‘geografische nabijheid’ constant gehouden (i.e. niet-Westerse landen) om na te gaan welke invloed de factor ‘culturele nabijheid’ heeft op de *graphicness* van de foto’s in het corpus. Uit tabel 23 blijkt dat slachtoffers die cultureel nabij zijn (i.e. Westerse nationaliteit), voornamelijk figuurlijk afgebeeld worden (i.e. 54.3%). Verder kwamen bij deze groep slachtoffers ook vaak foto’s voor zonder een verwijzing naar dood (i.e. 22.8%). Bijna even frequent werd ook de categorie ‘foto geweld; intertekstuele setting dood’ opgemerkt, i.e. 18.1%. De overige gradaties waren slechts beperkt aanwezig in het corpus: ‘fractionele, verborgen en expliciete dood’ 2.4%, ‘gewond’ 1.6% en ‘veronderstelde dood’ 0.8%.

Ook de groep slachtoffers die als ‘cultureel veraf’ (i.e. niet-Westers) gecodeerd werd, werd het vaakst figuurlijk afgebeeld (44.0%). Het percentage foto’s zonder een verwijzing naar dood, is het tweede hoogste (i.e. 32.9%), gevolgd door de categorie ‘foto geweld; intertekstuele setting dood’ (i.e. 13.0%). Niet-Westerse slachtoffers werden verder ook vaak gewond voorgesteld (i.e. 5.3%). De overige twee categorieën, i.e. ‘veronderstelde dood’ en ‘fractionele, verborgen en expliciete dood’ komen tot slot slechts beperkt voor, respectievelijk 2.6% en 2.3%. De verschillen in deze kruistabel zijn statistisch significant want de p-waarde is lager dan 0.05, i.e. $p=0.029$ (cf. Tabel 23).

Tabel 23: Vereenvoudigde *Graphicness* schaal * Geografische nabijheid constant Kruistabel

		Geografisch veraf		Totaal
		Cultureel nabij	Cultureel veraf	
Vereenvoudigde <i>Graphicness</i> schaal	Geen	29 22,8%	188 32,9%	217 31,1%
	Figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)	69 54,3%	251 44,0%	320 45,8%
	Veronderstelde dood	1 ,8%	15 2,6%	16 2,3%
	Foto geweld; intertekstuele setting dood	23 18,1%	74 13,0%	97 13,9%
	Gewond	2 1,6%	30 5,3%	32 4,6%
	Fractionele, verborgen en expliciete dood	3 2,4%	13 2,3%	16 2,3%
Totaal		127 100,0%	571 100,0%	698 100,0%

Tabel 24: Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,428 ^a	5	,029
Likelihood Ratio	13,714	5	,018
Linear-by-Linear Association	,395	1	,530
N of Valid Cases	698		

a. 2 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,91.

Ter verduidelijking worden hieronder de resultaten van de invloed van de factoren ‘geografische nabijheid’ en ‘culturele nabijheid’ op de *graphicness* schaal in een algemene kruistabel weergegeven (cf. Tabel 25). Enkele opmerkingen over deze vergelijking luiden als volgt. De gradatie ‘veronderstelde dood’ werd het vaakst opgemerkt bij de cultureel en geografisch verre slachtoffers,

i.e. niet-Westerse slachtoffers die vallen in een niet-Westers land (2.6%). En dit is eveneens het geval voor het tonen van gewonden (5.3%). Verder valt op dat de categorie ‘cultureel dichtbij; geografisch veraf’ (i.e. Westerse slachtoffers in niet-Westerse landen) het hoogst scoort bij de gradatie ‘foto geweld; intertekstuele setting dood’, namelijk 18.1%. Tot slot blijkt uit deze tabel ook dat de meest expliciete manier om slachtoffers weer te geven (i.e. ‘fractionele, verborgen en expliciete dood’) niet gehanteerd werd voor de representatie van Westerse slachtoffers in een Westers land (i.e. ‘cultureel dichtbij; geografisch dichtbij’), maar wel voor de twee andere groepen slachtoffers. De significantietest (cf. Tabel 26) is echter niet valide, meer dan 20% van de cellen hebben een verwachte frequentie lager dan 5 (i.e. 27.8%).

Tabel 25: Vereenvoudigde *Graphicness* schaal * Geografische en culturele nabijheid Kruistabel

		Geografische en culturele nabijheid			Totaal
		cultureel dichtbij; geografisch dichtbij	cultureel dichtbij; geografisch veraf	cultureel veraf; geografisch veraf	
Vereenvoudigde <i>Graphicness</i> schaal	Geen	25 49,0%	29 22,8%	188 32,9%	242 32,3%
	Figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)	23 45,1%	69 54,3%	251 44,0%	343 45,8%
	Veronderstelde dood	0 0,0%	1 ,8%	15 2,6%	16 2,1%
	Foto geweld; intertekstuele setting dood	2 3,9%	23 18,1%	74 13,0%	99 13,2%
	Gewond	1 2,0%	2 1,6%	30 5,3%	33 4,4%
	Fractionele, verborgen en expliciete dood	0 0,0%	3 2,4%	13 2,3%	16 2,1%
Totaal		51 100,0%	127 100,0%	571 100,0%	749 100,0%

Tabel 26: Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,035 ^a	10	,008
Likelihood Ratio	28,144	10	,002
Linear-by-Linear Association	2,599	1	,107
N of Valid Cases	749		

a. 5 cells (27,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,09.

Tot slot wordt het bovenstaande algemene overzicht opgesplitst aan de hand van het medium in twee kruistabellen (cf. Tabel 27 en 29). Op die manier kan een vergelijking gemaakt worden tussen de twee kranten wat betreft het gebruik van expliciete beelden voor de verschillende soorten slachtoffers. De eerstvolgende tabel (cf. Tabel 27) geeft de resultaten weer voor *Het Laatste Nieuws*, in de tweede kruistabel (cf. Tabel 29) worden die van *De Morgen* voorgesteld.

Uit tabel 27 blijkt dat de drie groepen slachtoffers het vaakst afgebeeld worden op een ‘figuurlijke’ manier (i.e. 54.5%, 50.0%, 45.0%). Vervolgens is er ook steeds een groot percentage foto’s zonder

een verwijzing naar dood bij de drie verschillende categorieën (i.e. 45.5%; 25.6%, 27.7%). De Westerse en niet-Westerse slachtoffers in geografische verre landen worden verder frequent voorgesteld in de gradatie 'foto geweld; intertekstuele setting dood'. De overige drie gradaties, i.e. 'veronderstelde dood', 'gewonden' en 'fractionele, verborgen en expliciete dood' komen eveneens enkel voor bij deze twee groepen slachtoffers, en niet bij de cultureel en geografisch nabije slachtoffers. Maar de significantietest (cf. Tabel 28) is niet valide aangezien meer dan 20% van de cellen een verwachte frequentie lager dan 5 hebben (i.e. 44.4%).

Tabel 27: HLN: Vereenvoudigde *Graphicness* schaal * Geografische en culturele nabijheid Kruistabel

		Geografische en culturele nabijheid			Totaal
		cultureel nabij; geografisch nabij	cultureel nabij; geografisch veraf	cultureel veraf; geografisch veraf	
Vereenvoudigde <i>Graphicness</i> schaal	Geen	5 45,5%	20 25,6%	72 27,7%	97 27,8%
	Figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)	6 54,5%	39 50,0%	117 45,0%	162 46,4%
	Veronderstelde dood	0 0,0%	1 1,3%	7 2,7%	8 2,3%
	Foto geweld; intertekstuele setting dood	0 0,0%	14 17,9%	45 17,3%	59 16,9%
	Gewond	0 0,0%	2 2,6%	13 5,0%	15 4,3%
	Fractionele, verborgen en expliciete dood	0 0,0%	2 2,6%	6 2,3%	8 2,3%
Totaal		11 100,0%	78 100,0%	260 100,0%	349 100,0%

Tabel 28: Chi-Square Tests^a

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,160 ^b	10	,802
Likelihood Ratio	8,919	10	,540
Linear-by-Linear Association	1,375	1	,241
N of Valid Cases	349		

a. Medium = HLN

b. 8 cells (44,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,25.

In de onderstaande tabel (cf. Tabel 29) worden de resultaten afzonderlijk weergegeven voor *De Morgen*. Hieruit blijkt eveneens dat voor de drie groepen slachtoffers de gradaties 'geen (verwijzing naar dood)' en 'figuurlijk' het vaakst voorkomen. Foto's met Westerse slachtoffers in niet-Westerse landen (i.e. cultureel dichtbij; geografisch veraf) werden verder nog frequenter dan de twee andere groepen slachtoffers in de categorie 'foto geweld; intertekstuele setting dood' (18.4%) ingedeeld. Tot slot werden ook bij deze krant enkel de cultureel en geografisch nabije slachtoffers nooit afgebeeld in de meest expliciete categorie op de *graphicness* schaal, i.e. 'fractionele, verborgen en expliciete dood'. De test voor de significantie (cf. Tabel 30) is in dit geval niet valide, want meer dan 20% van de cellen hebben een verwachte frequentie lager dan 5 (i.e. 44.4%).

Tabel 29: DM: Vereenvoudigde *Graphicness* schaal * Geografische en culturele nabijheid Kruistabel

		Geografische en culturele nabijheid			Totaal
		cultureel dichtbij; geografisch dichtbij	cultureel dichtbij; geografisch veraf	cultureel veraf; geografisch veraf	
Vereenvoudigde <i>Graphicness</i> schaal	Geen	20 50,0%	9 18,4%	116 37,3%	145 36,3%
	Figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)	17 42,5%	30 61,2%	134 43,1%	181 45,3%
	Veronderstelde dood	0 0,0%	0 0,0%	8 2,6%	8 2,0%
	Foto geweld; intertekstuele setting dood	2 5,0%	9 18,4%	29 9,3%	40 10,0%
	Gewond	1 2,5%	0 0,0%	17 5,5%	18 4,5%
	Fractionele, verborgen en expliciete dood	0 0,0%	1 2,0%	7 2,3%	8 2,0%
Totaal		40 100,0%	49 100,0%	311 100,0%	400 100,0%

Tabel 30: Chi-Square Tests^a

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,621 ^b	10	,024
Likelihood Ratio	25,400	10	,005
Linear-by-Linear Association	1,260	1	,262
N of Valid Cases	400		

a. Medium = DM

b. 8 cells (44,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,80.

Hoofdstuk 5: Discussie

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit het voorgaande hoofdstuk (cf. *Hoofdstuk 4: Resultaten*) besproken en geïnterpreteerd om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvraag: Hoe gingen demorgen.be en hln.be om met (expliciet) beeldmateriaal van en over de terreurgroep Islamitische Staat in de periode van 12 november 2014 tot en met 12 november 2015? Dit hoofdstuk wordt net als het vorige opgedeeld in vier secties (cf. 'Brongebruik', 'Betrouwbaarheid', 'Graphicness' en 'Nabijheid'), zodat de vier deelonderzoeksvragen van deze masterproef accuraat beantwoord kunnen worden.

1. Brongebruik

In dit deel wordt getracht een antwoord te formuleren op de volgende deelonderzoeksvraag: Hoeveel van het beeldmateriaal dat in het bestudeerde jaar gebruikt werd in de artikels over 'Islamitische Staat', werd verspreid door de terreurgroep zelf, wat zijn de bronnen van het overige beeldmateriaal en zijn er verschillen tussen de twee mediakanalen wat betreft dit brongebruik?

Uit de resultaten van deze masterproef blijkt dat beide kranten slechts beperkt naar de terreurgroep verwijzen als oorsprong van de foto's. De populaire krant, *Het Laatste Nieuws* doet dit nog enigszins vaker dan de kwaliteitskrant *De Morgen*, i.e. in respectievelijk 5.0% en 1.9% van de gevallen. De bronnen voor het overige beeldmateriaal zijn voornamelijk de persagentschappen, namelijk AP, AFP, Reuters, Belga, EPA en andere zoals thinkstock. Bij de foto's die een andere bron dan IS hebben, zijn er ook enkele verschillen op te merken tussen beide nieuwsmedia. Zo liggen de percentages bij de persagentschappen steeds hoger bij *De Morgen* en verwijst *Het Laatste Nieuws* vaker naar 'het internet' als bron voor de foto's.

Bij deze bevindingen dient wel een opmerking gemaakt te worden. Het feit dat beide kranten relatief weinig aangeven dat de foto afkomstig is van de terreurgroep IS, hoeft immers niet per se zeggen dat ze ook slechts in beperkte mate gebruik maken van het beeldmateriaal dat door IS verspreid wordt. In het Theoretisch Kader (cf. *Hoofdstuk 2: 3.2.3*) werd al opgemerkt dat traditionele nieuwsmedia bij amateurbeelden vaak aan 'verification outsourcing' (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 969) doen. Dit wil zeggen dat ze verwijzen naar nieuwsagentschappen als bron van de informatie of het beeldmateriaal, zodat zij zelf niet langer verantwoordelijk zijn voor de accuraatheid ervan. Dit verhoogt de betrouwbaarheid van de traditionele nieuwsmedia, aangezien de persagentschappen verondersteld worden de UGC gecheckt te hebben.

Bovendien komt bij deze vorm van 'eyewitness outsourcing' (cf. Zelizer 2007: 421) nog een bijkomend aspect kijken, aangezien de terreurgroep geclassificeerd kan worden als een 'agenda-driven visual provider' (Schwalbe et al. 2015: 478). Dit wil zeggen dat IS zelf en met een bepaald doel beeldmateriaal verspreidt. Dit is een extra hindernis voor journalisten in de beslissing om dergelijke beelden al dan niet te incorporeren in hun berichtgeving. Daarom is het aannemelijk dat de traditionele nieuwsmedia in deze masterproef ook vaak aan 'verification outsourcing' doen om op die manier het probleem van de (mogelijke) onbetrouwbaarheid van de beelden te kunnen omzeilen.

2. Betrouwbaarheid

Een andere of bijkomende manier voor de traditionele nieuwsmedia om hun betrouwbaarheid te verhogen bij het gebruik van amateurbeelden, zijn disclaimers. Dit zijn opmerkingen “such as ‘cannot be verified’ or ‘allegedly shows’” (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 970) (cf. *Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader: 3.2.3*). In deze masterproef werd onderzocht hoe vaak dergelijke disclaimers gebruikt worden door *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen* bij de foto's in hun berichtgeving over IS. Op die manier kan de volgende deelonderzoeksvraag beantwoord worden: In hoeverre zijn beide nieuwsmedia transparant over de betrouwbaarheid van de foto's? Dit wil zeggen, in welke mate wordt een opmerking over gemaakt over de betrouwbaarheid van de beelden in de titel, in het bijschrift, of in de tekst?

Uit de resultaten blijkt dat de onderzochte kranten slechts in beperkt mate transparant zijn over de betrouwbaarheid van hun foto's. Dit bevestigt de bevindingen uit voorgaand onderzoek (cf. *Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader: 3.2.3*; Harkin et. al 2012). Er werd in deze masterproef immers slechts bij 9.9% van de foto's een disclaimer opgemerkt, waarvan 0.4% in de titel, 3.2% in het bijschrift en 6.3% in het artikel zelf. Bij een vergelijking van beide nieuwsmedia bleek dat *Het Laatste Nieuws* er vaker gebruik van maakte dan *De Morgen*, i.e. respectievelijk 15.3% tegenover 5.7%. Dit is mogelijk gerelateerd aan het feit dat *Het Laatste Nieuws* ook vaker naar IS verwijst als bron. Het is aannemelijk dat ze daarom vaker gebruik maken van disclaimers om hun geloofwaardigheid toch enigszins te verhogen. De twee kranten wijken verder niet af van de algemene verdeling wat betreft de plaats waar de disclaimers waargenomen werden, namelijk het minst in de titel en het vaakst in het artikel zelf.

Enkele voorbeelden van disclaimers in de titel zijn: *IS publiceert foto's onthoofding tegenstanders* (HLN, 17/03/2015), *IS publiceert foto's vernietiging tempel Palmyra* (HLN, 25/08/2015). In het bijschrift werden onder meer de volgende disclaimers gebruikt: *Deze foto zou meisjes tonen die door IS zijn gevangengenomen* (HLN, 6/08/2015), *In een nieuwe propaganda-video spelen kinderen met het lijk van een vermoorde soldaat* (HLN, 14/12/2014) en *In april liet IS beelden zien waarop een groep Ethiopische christenen wordt vermoord* (DM, 19/07/2015). Disclaimers in de artikels kwamen in beide kranten het vaakst voor, enkele voorbeelden luiden als volgt: *In een gruwelijke nieuwe video die werd vrijgegeven door aanhangers van Islamitische Staat in Libië, wordt een man achter pick-up truck door de straten gesleurd tot hij aan zijn verwondingen overlijdt* (HLN, 20/10/2015), *Islamitische Staat heeft foto's gepubliceerd van de vernietiging van een tempel in eeuwenoude ruïnestad Palmyra in Syrië* (DM, 25/08/2015) en *De voorbije dagen duiken er heel wat schokkende foto's op via propagandakanalen van de Islamitische Staat* (DM, 18/01/2015). De opmerkingen met 'IS publiceert' en 'IS laat beelden zien' werden ook als disclaimers aangeduid omdat ze duidelijk maken dat de terreurgroep de foto's zelf verspreid heeft als propaganda, en ze dus mogelijk onbetrouwbaar kunnen zijn. Dit is in tegenstelling tot nieuwsfoto's waarbij het niet duidelijk is hoe ze de traditionele nieuwsmedia bereikt hebben.

3. Graphicness

Om te onderzoeken welke en hoeveel expliciete foto's er gehanteerd werden in de online versie van *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen*, werd een schaal van *graphicness* opgesteld. Alle foto's werden gecodeerd op deze rangschikking om de volgende deelonderzoeksvraag te kunnen beantwoorden: In

welke mate wordt er in de nieuwsfoto's (expliciet) naar geweld of dood verwezen (*graphicness*), en verschillen beide mediakanalen hierin?

De opgestelde schaal van *graphicness* bevatte elf gradaties, maar deze werd bij de analyse vereenvoudigd tot zes categorieën om statistisch significante resultaten te bekomen. Er moet hier wel opgemerkt worden dat dit niet steeds gelukt is (cf. *Hoofdstuk 4: Resultaten*). De zes categorieën zijn de volgende: 'geen (verwijzing naar dood)', 'figuurlijk (pasfoto, metaforisch, rouw, bloed)', 'veronderstelde dood', 'foto geweld; intertekstuele setting dood', 'gewond', 'fractionele, verborgen en expliciete dood'. Bij een vergelijking van de twee kranten bleken er meer overeenkomsten dan verschillen te zijn in hun gebruik van (expliciete) beelden. In hun berichtgeving over terreurgroep IS werd in de online versie van *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen* dan ook in de meerderheid van de foto's (i.e. 77.0% en 79.9%) geen verwijzing gemaakt naar de dood. Vervolgens werd ook de gradatie 'figuurlijk' bijna even frequent waargenomen in beide nieuwsmedia (i.e. 15.4% en 15.0%). Hierbij moet wel opgemerkt worden dat bij deze gradatie mogelijk de tweede hoogste percentages waargenomen werden, omdat ze in de oorspronkelijke *graphicness* schaal vier categorieën omvatte, namelijk:

1. **'pasfoto; intertekstuele setting dood'**: Voorbeeld: *Duitse IS-rapper gedood door Amerikaanse luchtaanval in Syrië* (HLN, 30/10/2015).

2. **'metaforisch (vernieling, verwoesting of ontploffing waarbij expliciet leed of slachtoffers niet zichtbaar zijn)'**: Voorbeeld: *Amerikaanse luchtaanvallen in Syrië hebben al meer dan 800 doden geëist* (DM, 12/11/2014).

3. **'rouwende mensen'**: Voorbeeld: *Nachtwake voor slachtoffers Sousse* (HLN, 29/06/2015).

4. **'bloed'**: Voorbeeld: *Lynchpartij en terreuraanslag: strijd Mali wakkert verder aan* (DM, 8/03/2015)

Verder is ook bij de daaropvolgende gradatie geen verschil op te merken tussen de twee onderzochte nieuwsmedia, 'veronderstelde dood' (i.e. doodskisten, bodybags, volledig afgedekte lichamen) kwam telkens slechts in 0.6% van de foto's voor. Enkele voorbeelden van deze categorie uit het corpus worden hieronder gegeven. Op de eerste foto zijn enkele doodskisten te zien, die door een groep Afghaanse burgers gedragen worden. In het artikel is te lezen dat het gaat om zeven burgers die onthoofd werden door een extremistische groepering. De tweede foto toont een lichaam dat volledig afgedekt is in een zogenaamde 'bodybag'. Het bijschrift vertelt dat reddingswerkers het lichaam wegdragen van een slachtoffer na een luchtaanval van het Syrisch leger in Aleppo.

1. *Woedende menigte bestormt Afghaans presidentieel paleis* (HLN, 11/11/2015)

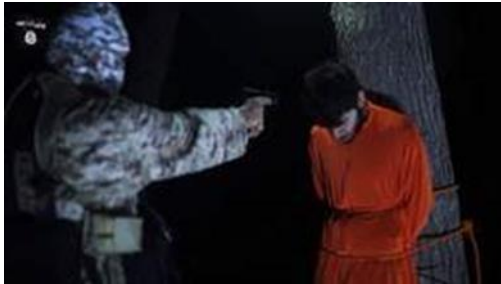
2. *"Luchtaanval Syrisch leger maakt zeker 28 doden"* (HLN, 11/07/2015)

De enige categorie waarbij wel een verschil waargenomen werd tussen beide kranten is 'foto met geweld; intertekstuele setting veronderstelt dood van een of meer afgebeelde personen'. Dergelijke foto's (vaak executiefoto's) kwamen opmerkelijk vaker voor in de online versie van *Het Laatste Nieuws*, i.e. 5.1% tegenover 2.7% bij *De Morgen*. Deze resultaten kunnen in verband worden gebracht met de bevindingen uit het eerste deel van dit hoofdstuk (i.e. 1. *Brongebruik*). Daar werd immers opgemerkt dat *Het Laatste Nieuws* het frequentst verwijst naar IS en naar 'het internet' als bron voor hun foto's. De terreurgroep IS verspreidt zelf beeldmateriaal van executies en dergelijke foto's circuleren ook vaak op het internet. Om die reden is het niet onlogisch dat ook het percentage van de categorie 'foto geweld; intertekstuele setting dood' hoger ligt dan bij *Het Laatste Nieuws* dan bij *De Morgen*.

Dit werd bevestigd in de kruistabel 'graphicness*bron'. Hieruit bleek immers dat de bovenstaande gradatie het hoogste percentage foto's had met de terreurgroep als bron. Verder kon uit de kruistabel 'graphicness*disclaimer' geconcludeerd worden dat bij dit type foto's ook het vaakst een disclaimer gebruikt werd. Dit is niet heel verwonderlijk aangezien de traditionele nieuwsmedia hun autoriteit en geloofwaardigheid willen verhogen door aan te geven dat ze zich ervan bewust zijn dat de waarachtigheid van dergelijk beeldmateriaal niet altijd gecontroleerd kan worden, maar dat ze de foto's wel incorporeren in hun berichtgeving om volledig te zijn (cf. Zelizer 2007:425). Toch blijft het gebruik van disclaimers ook in dit onderzoek nog relatief beperkt, ondanks dat het model van transparantie aan populariteit lijkt te winnen (cf. *Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader: 3.2.3*; Harkin et. al 2012; Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 971).

Hieronder wordt uit elke krant (i.e. *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen*) een voorbeeld gegeven van de gradatie 'foto met geweld; intertekstuele setting veronderstelt dood van een of meer afgebeelde personen', waarbij IS als bron werd weergegeven en waarbij een disclaimer in de intertekstuele setting opgemerkt kon worden:

1. *Anti-IS-activisten vastgebonden aan boom en geëxecuteerd met een kogel* (HLN, 6/07/2015)

- Bron IS of mogelijk IS: *kos* (kosteloos)
- Disclaimer in de tekst: *In een nieuwe video heeft IS twee activisten geëxecuteerd die tegen de terreurbeweging in opstand kwamen. [...] Bashar Abdul Atheem en Faisal Hasan Al Habib behoorden naar verluidt tot de mediagroep 'Raqa is being slaughtered silently'. Ze zouden betrappt geweest zijn toen ze anti-sharia-pamfletten aan het uitdelen waren in IS-bolwerk Raqa. [...] Op de beelden is te zien hoe de twee in hun oranje pak ondervraagd werden over hun activiteiten.* (cf. supra: Opmerking bij voorbeelden '2. Betrouwbaarheid')

2. *IS steekt vier tegenstanders levend in brand* (DM, 31/08/2015)

- Bron IS of mogelijk IS: *ISIS*
- Disclaimer in de tekst: *De Islamitische Staat (IS) heeft vier mannen levend in brand gestoken in Irak. Dat blijkt uit een video die gepost werd. Het zou gaan om vier sjjiitische strijders.* (cf. supra: Opmerking bij voorbeelden '2. Betrouwbaarheid')

Tot slot dient nog opgemerkt te worden dat in het corpus van deze masterproef geen verschillen waargenomen konden worden tussen beide kranten wat betreft de twee laatste gradaties op de schaal van *graphicness*. Zowel *Het Laatste Nieuws* als *De Morgen* toonde slechts in 1.2% van hun foto's gewonden. De meest expliciete categorie, die drie manieren om dood weer te geven omvat (i.e. fractionele, verborgen en expliciete dood), kwam steeds het minst vaak voor, namelijk respectievelijk slechts 0.6% en 0.5%. Dit bevestigt de resultaten uit voorgaand onderzoek, waaruit al bleek dat de visuele representatie van 'een grafische dood' in de traditionele nieuwsmedia relatief schaars is (cf. Hanusch 2008: 314; Morse 2014: 100; Campbell 2004: 55; Silcock et. al 2008: 40, 42). Het feit dat de categorie 'foto geweld; intertekstuele setting dood' daarentegen wel vaker werd waargenomen, bevestigt de stelling van Campbell (2004: 70). Hij wees er immers op dat intertekstuele elementen de kracht van beelden kunnen versterken waardoor de foto zelf niet explicieter (bv. de uiteindelijke dood) hoeft te zijn.

Ter illustratie van de twee laatste gradaties worden hieronder enkele voorbeelden gegeven uit het corpus. De eerste foto toont een gewond kind, en de volgende foto's zijn voorbeelden van de drie meest expliciete manieren om dood weer te geven. Deze drie categorieën werden bij de analyse in één gradatie samengevoegd, maar de voorbeelden geven wel aan dat er subtiele verschillen zijn. Zo zijn de dodelijke slachtoffers in de foto van 'fractionele dood' bijna niet zichtbaar omdat ze (gedeeltelijk) afgedekt zijn. Bij de foto 'verborgen dood' zien we hetzelfde slachtoffer als bij 'expliciete dood'. Maar in het laatstgenoemde voorbeeld is het gezicht van het kind duidelijker zichtbaar en dus werd deze foto hoger gecodeerd op de uitgebreide *graphicness* schaal.

1. **Gewonden:** *Islamitische Staat eist aanslagen Jemen op, nu al zeker 140 doden* (DM, 20/03/2015)

Bijschrift: *Een man draagt een gewond kind de moskee in Sanaa uit.*

2. Drie manieren om dood weer te geven:

- **Fractionele dood** (niet volledig afgedekte lichamen of lichamen veraf/onscherp, cf. Hanusch 2012: 662): *IS sponsorde bloedige aanslagen in Ankara* (HLN, 28/10/2015)

- **Verborgen dood** (lichaam/lichamen dichtbij en geen gezicht in beeld, cf. Hanusch 2012: 662): *De crisis in één beeld: Syrisch jongetje spoelt aan in Turkije* (DM, 2/09/2015)

- **Expliciete dood** (lichaam/lichamen dichtbij en gezicht in beeld, cf. Hanusch 2012: 662): *Waarom ik deze vreselijke foto van een verdrinken kind heb gedeeld* (DM, 3/09/2015)

4. Nabijheid

In onderzoeken omtrent de (expliciete) visuele representatie van dood in nieuwsmedia wordt er ook vaak gewezen op de invloed van de factoren 'culturele nabijheid' en 'geografische nabijheid' van de slachtoffers (cf. Morse 2014: 99; Campbell 2004: 70; Hanusch 2008: 303; Hanusch 2012: 658). Om die reden werden de foto's uit het corpus van deze masterproef gecodeerd in vier categorieën aan de hand van het type slachtoffers dat afgebeeld werd, namelijk 'cultureel nabij; geografisch nabij', 'cultureel nabij; geografisch veraf', 'cultureel veraf; geografisch nabij' en 'cultureel veraf; geografisch veraf'. Uit de resultaten bleek dat de laatstgenoemde categorie niet voorkwam in het corpus. De voorlaatste groep slachtoffers, i.e. 'cultureel veraf; geografisch veraf', werd daarentegen het vaakst opgemerkt. Daartussenin zitten de twee andere type slachtoffers, die slechts in een beperkt percentage van de foto's waargenomen werden.

Om de deelonderzoeksvraag: 'Hoe beïnvloeden de factoren 'culturele nabijheid' en 'geografische nabijheid' het gebruik van (expliciet) beeldmateriaal in beide nieuwsmedia?' te beantwoorden, werden er kruistabellen opgesteld. In de eerste tabel werd de 'culturele nabijheid' constant gehouden (i.e. Westerse nationaliteit) om de invloed van de factor 'geografische nabijheid' te onderzoeken op de *graphicness* van de foto's in het corpus. Uit de resultaten bleek dat bij beide groepen de slachtoffers, i.e. diegenen die vielen in Westerse én in niet-Westerse landen, de gradaties 'figuurlijk' en 'geen (verwijzing naar dood)' het vaakst voorkwamen.

Wat betreft de representatie van slachtoffers in niet-Westerse landen bleek verder dat deze foto's frequenter ingedeeld konden worden in de categorie 'foto met geweld; intertekstuele setting veronderstelt dood van een of meer afgebeelde personen' dan de beelden van slachtoffers in Westerse landen. Dit is niet heel erg verwonderlijk aangezien de meeste foto's in deze categorie beelden van executies zijn, en die voert terreurgroep IS uit in niet-Westerse landen. Een voorbeeld hiervan is de eerste foto hieronder. Op dit beeld is een ontvoerde Kroaat te zien, die terreurgroep IS naar eigen zeggen heeft onthoofd in Egypte. Het tweede voorbeeld is ook een foto uit de categorie 'foto geweld; intertekstuele setting dood', en een van de weinige waarbij de gebeurtenis plaatsvond in een Westers land. Het gaat in dit geval om de aanslag op Charlie Hebdo in Parijs op 7 januari 2015. Op de foto is te zien hoe terroristen op het punt staan de agent Ahmed Marabet dood te schieten.

1. *Ontvoerde Kroaat in Egypte onthoofd* (HLN, 12/08/2015)

2. *Agent geëxecuteerd door medemoslim* (DM, 8/01/2015)

De meest expliciete gradatie op de *graphicness* schaal, namelijk ‘fractionele, verborgen en expliciete dood’, werd tot slot enkel waargenomen bij foto’s met slachtoffers die vielen in niet-Westerse (i.e. geografisch verre) landen. Op basis van de bevindingen in dit onderzoek zou het echter te generaliserend zijn om te concluderen dat Westerse slachtoffers die vallen in niet-Westerse landen, steeds explicieter in beeld gebracht worden dan Westerse slachtoffers in Westerse landen. Het is dus niet zo dat de categorie ‘geografisch ver’ altijd vaker voorkwam in de hogere gradaties dan de categorie ‘geografisch nabij’. Maar opvallend is wel dat twee gradaties die hoog geplaatst zijn op de *graphicness* schaal (i.e. ‘foto geweld; intertekstuele setting dood’ en ‘fractionele, verborgen en expliciete dood’) het frequentst opgemerkt konden worden in de representatie van slachtoffers die vielen in niet-Westerse (i.e. geografisch verre) landen. De resultaten in deze masterproef lijken dus wel overeen te komen met de stelling dat “distant deaths are **more likely** to be portrayed graphically than deaths that occur close to home (Sontag 2003; Taylor 1998; Walter et. al 1995)” (in Hanusch 2008: 303, eigen nadruk).

Om vervolgens de invloed van de factor ‘culturele nabijheid’ te onderzoeken, werd in een tweede kruistabel de ‘geografische afstand’ (i.e. niet-Westerse landen) constant gehouden. Het effect van deze factor blijkt net als in voorgaand onderzoek minder eenduidig te zijn (cf. Hanusch 2012: 659-660, 668). Het is immers niet zo dat de niet-Westerse slachtoffers consequent vaker expliciet geportretteerd werden. De percentages voor de meest expliciete gradatie op de *graphicness* schaal (i.e. ‘fractionele, verborgen en expliciete dood’) lopen bijvoorbeeld nagenoeg gelijk voor beide groepen. Enkel voor de categorieën ‘veronderstelde dood’ en ‘gewond’ werden hogere percentages waargenomen bij de niet-Westerse slachtoffers.

Het onderstaande voorbeeld is dan ook de enige keer dat een foto met Westerse slachtoffers in niet-Westerse landen gecodeerd werd in de categorie ‘veronderstelde dood’. Bij de aanslag op het strand in Sousse (Tunesië, 26/06/2015) waren de slachtoffers voornamelijk Westerse toeristen. De foto is een screenshot van een nieuwsuitzending op TNN (Tunisia News Network), en toont de lichamen van dodelijke slachtoffers afgedekt door lakens. Het tweede voorbeeld is een van de weinige foto’s waarop deze categorie slachtoffers gewond afgebeeld wordt. De man in kwestie is een Vlaming die tijdens de aanslag op het Bardo-museum in Tunis (Tunesië) vier kogels in zijn been kreeg.

1. *Harde beelden van net na aanslag Sousse* (HLN, 26/06/2015)

2. *Vermoord op eerste reis samen in 25 jaar* (HLN, 20/03/2015)

Verder werden Westerse slachtoffers vaker dan niet-Westerse slachtoffers afgebeeld in de categorie ‘foto met geweld; intertekstuele setting veronderstelt dood van een of meer afgebeelde personen’. Dit is echter niet heel erg verwonderlijk aangezien de terreurgroep in die periode veel executiebeelden verspreid heeft van Westerse slachtoffers in hun propagandaoorlog (cf. *Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader: 3.2.4*). De resultaten in dit onderzoek ontcrachten dus de veronderstelling van onderzoekers die opwierpen dat het bij de meest expliciete beelden in de traditionele nieuwsmedia meestal gaat om cultureel verre (of ‘vreemde’) slachtoffers (cf. Campbell 2004: 64, 70; Morse 2014: 99). Het is in deze masterproef dus niet zo dat de ‘cultureel verre’ categorie altijd explicieter werd voorgesteld dan de ‘cultureel nabije’ categorie.

Hier moet ook nog opgemerkt worden dat de executiefoto’s die in het corpus voorkwamen, en die Westerse slachtoffers afbeelden, niet noodzakelijk plaatsvonden in de onderzochte periode (i.e. van 12 november 2014 tot en met 12 november 2015). De eerste twee foto’s tonen bijvoorbeeld James Foley, vermoord op 19 augustus 2014, en David Haines, gedood op 14 september 2014. In de derde foto wordt tot slot de executie van Peter Kassig afgebeeld. Hij werd in tegenstelling tot de twee voorgaande Westelingen, wel slachtoffer van IS in de onderzochte periode, namelijk op 16 november 2014.

1. *IS wil lijk onthoofde gijzelaar James Foley verkopen (HLN, 11/12/2014)*

2. *Paus ontvangt broer van door IS onthoofde reddingswerker David Haines (DM, 25/03/2015)*

3. *Obama bevestigt dood hulpverlener Kassig (DM, 16/11/2014)*

Ten slotte kan na een vergelijking tussen beide nieuwsmedia (i.e. *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen*) omtrent de invloed van de factoren ‘culturele nabijheid’ en ‘geografische nabijheid’ besloten worden dat de tendensen gelijklopen met de algemene resultaten zoals deze hierboven besproken werden.

Enkele kleine verschillen tussen de twee onderzochte kranten kunnen hier wel opgemerkt worden. Zo worden Westerse slachtoffers die vallen in Westerse landen door *De Morgen* vaker gewond afgebeeld dan door *Het Laatste Nieuws*. De percentages voor 'gewonden' en voor de gradatie 'foto geweld; intertekstuele setting dood' liggen bij de Westerse slachtoffers die in niet-Westerse landen vallen, dan weer hoger bij *Het Laatste Nieuws* dan bij *De Morgen*. Ten slotte is bij de laatstgenoemde gradatie ook bij de derde groep slachtoffers (i.e. niet-Westers in niet-Westerse landen) een verschil op te merken tussen beide kranten. Het percentage ligt bij *Het Laatste Nieuws* in dit geval immers opnieuw hoger dan bij *De Morgen*.

Hoofdstuk 6: Besluit

“It chooses photos that have the potential of having a strong impact, presumably to create fear among its enemies and win the admiration of other radical groups”

- Faisal Irshaid (BBC journalist)

Een aantal jaren geleden had nog niemand gehoord van de terreurgroep Islamitische Staat (IS). Vandaag is dat anders. IS zaait niet alleen angst in Irak en Syrië, maar ook in het Westen. De steeds groter wordende groep jihadi strijders is zowel offline als online werkzaam om hun kalifaat in te richten en te berichten over hun veroveringstocht. Sociale media spelen een belangrijke rol in de propagandaoorlog van deze terroristische groepering. IS verspreidt in dergelijke mate informatie en beelden dat er zelfs van een heuse sociale media strategie gesproken kan worden (cf. Black et al. 2014; Gebeily 2014; Irshaid 2014), die bovendien een dubbel doel heeft: terreur zaaien en strijders rekruteren.

Het is vanzelfsprekend en zelfs noodzakelijk dat de traditionele nieuwsmedia hierover moeten berichten, maar dat is niet altijd eenvoudig. Wat betreft de visuele voorstelling van IS, is er immers vaak enkel beeldmateriaal beschikbaar dat afkomstig is van de terreurgroep zelf. Het is dan aan de mainstream nieuwsmedia om te beslissen of en welke beelden geïncorporeerd worden in hun berichtgeving. Journalisten en redacties staan er echter net als bij andere amateurbeelden of UGC steeds wantrouwig tegenover omdat eender welke beslissing hun geloofwaardigheid kan aantasten.

Eenzijds kan hun authenticiteit beschadigd worden als ze dergelijk materiaal links laten liggen, omdat ze dan niet ‘volledig’ zijn in hun verslaggeving. Anderzijds moeten ze bij het gebruik ervan hun autoriteit delen én rekening houden met de intenties van de terreurgroep (cf. ‘agenda-driven visual provider’; Schwalbe et al. 2015: 478). Toch kan het gebruik van dergelijke ‘eyewitness outsourcing’ (cf. Zelizer 2007: 421) de geloofwaardigheid en de autoriteit van de mainstream nieuwsmedia ook enigszins verhogen, aangezien ze op die manier kunnen berichtgeven over zaken waarvan ze zelf geen ooggetuigen waren (Zelizer 2007: 425).

Voorts speelt er vaak nog een bijkomende hindernis een rol in de beslissing om beelden afkomstig van terreurgroep IS al dan niet te incorporeren, namelijk dat het meestal om erg expliciete foto’s en video’s van dood of geweld gaat. Uit voorgaand onderzoek bleek al dat de traditionele nieuwsmedia dergelijk beeldmateriaal doorgaans schuwen om geen inbreuk te doen op de menselijke waardigheid en integriteit van de slachtoffers en de nabestaanden (cf. Morse 2014: 109-110; Campbell 2004: 55; Kempf 2011: 19). Toch is de visualisatie van natuurlijke en menselijke conflicten cruciaal om het publiek zo volledig mogelijk te informeren, de impact ervan zo goed mogelijk weer te geven en de ‘dramatische gebeurtenissen’ dichterbij te brengen (cf. Griffin 1999: 125).

Om die reden werd in deze masterproef onderzocht hoe de Vlaamse nieuwsmedia omgaan met beelden over en van terreurgroep IS. Concreet werd het beeldmateriaal verzameld bij de artikels op de online versie van *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen* aan de hand van de zoekterm ‘Islamitische Staat’. Er werd dus geopteerd voor foto’s uit een populaire krant en een kwaliteitskrant om een vergelijking tussen beide te kunnen opnemen in de analyse. Om tot een praktisch haalbaar onderzoek te komen, werd het corpus beperkt tot artikels van één jaar, namelijk van 12 november

2014 tot en met 12 november 2015. Dit gekozen jaar bevat gebeurtenissen met slachtoffers van verschillende nationaliteiten die zowel in Westerse als in niet-Westerse landen vielen, wat het mogelijk maakt om de foto's ook te vergelijken wat betreft invloed van de culturele en geografische nabijheid van de slachtoffers.

De hoofdonderzoeksvraag die in deze masterproef beantwoord wordt, is de volgende: Hoe gingen *demorgen.be* en *hln.be* om met (expliciet) beeldmateriaal van en over de terreurgroep Islamitische Staat in de periode van 12 november 2014 tot en met 12 november 2015? Om dit kwantitatief onderzoek te kunnen uitvoeren, werd een codeboek opgesteld. Dat werd gebruikt om alle foto's uit het corpus te coderen. De resultaten hiervan werden vervolgens ingevoerd in het statistische softwareprogramma SPSS ter bevordering van de accuraatheid van de data-analyse. Deze analyse werd ingedeeld in vier secties om elke deelonderzoeksvraag zorgvuldig te kunnen beantwoorden (cf. 'Brongebruik', 'Betrouwbaarheid', 'Graphicness' en 'Nabijheid').

Wat betreft het brongebruik, bleken de twee nieuwsmedia in dit onderzoek voornamelijk naar persagentschappen te verwijzen als bron voor hun foto's en slechts in zeer beperkte mate naar de terreurgroep. *Het Laatste Nieuws* hanteerde IS echter wel nog vaker als bron dan *De Morgen*. Verder gaf deze populaire krant ook meer aan dat haar foto's van het internet afkomstig waren, terwijl *De Morgen* telkens vaker naar de diverse persagentschappen verwees. Deze resultaten betekenen echter niet per se dat de kwaliteitskrant in dit onderzoek ook effectief minder vaak beeldmateriaal geïncorporeerd heeft dat oorspronkelijk van IS afkomstig is. Het is immers mogelijk dat de kwaliteitskrant in de onderzochte periode frequenter dan de populaire krant het principe van 'verification outsourcing' (Zelizer 2007: 421) heeft toegepast.

Uit voorgaand onderzoek bleek dat er bij de nieuwsmedia een groeiende tendens is om open te zijn over de herkomst van hun materiaal en dat ze bovendien het conventionele model van objectiviteit willen vervangen door een model van transparantie (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013: 971). Maar door het fenomeen van 'verification outsourcing' kan niet met zekerheid gezegd worden dat deze stijgende transparantie ook aanwezig is bij de bestudeerde kranten in deze masterproef. Voorts is er nog een andere manier van de traditionele nieuwsmedia om hun betrouwbaarheid te verhogen, namelijk het gebruik van disclaimers. Dit werd eveneens onderzocht in deze masterproef. Deze vorm van transparantie bleek slechts beperkt aanwezig te zijn in het corpus, al maakte *Het Laatste Nieuws* er nog wel enigszins vaker gebruik van dan *De Morgen*. Dit kan mogelijk verklaard worden door het feit dat *Het Laatste Nieuws* ook minder op de persagentschappen leunt dan *De Morgen* wat betreft de bronvermelding voor de foto's (cf. supra).

Om concreet te kunnen onderzoeken hoe beide nieuwsmedia omgaan met expliciet beeldmateriaal over en van de terreurgroep Islamitische Staat, werd een *graphicness* schaal opgesteld. Alle foto's in het corpus werden gecodeerd op deze rangschikking van minder naar meer expliciete manieren om slachtoffers voor te stellen. Na analyse bleek dat in beide nieuwsmedia het vaakst foto's voorkwamen zonder een verwijzing naar dood. De tweede grootste groep foto's waren diegenen waarin slachtoffers 'figuurlijk' voorgesteld werden (i.e. 'pasfoto; intertekstuele setting dood', 'metaforisch (vernietiging, verwoesting of ontploffing waarbij expliciet leed van slachtoffers niet zichtbaar is)', 'rouwende mensen' of 'bloed'). Beide kranten gaven tot slot slechts weinig gewonden weer in hun foto's en net als de meest expliciete gradatie (i.e. 'fractionele, verborgen en expliciete

dood') kon ook de categorie 'veronderstelde dood' slechts in erg geringe mate waargenomen worden in het corpus.

De verschillen tussen de populaire- en de kwaliteitskrant die in deze masterproef onderzocht werden, i.e. *Het Laatste Nieuws* en *De Morgen*, blijken dus slechts gering te zijn. Dit is mogelijk een bevestiging van de veronderstelling van Cochez (2013) dat er een sluipende synergie zou zijn tussen de twee 'zusterkranten' onder dezelfde uitgeverij. Het kan echter ook een bevestiging zijn van de tendens tot tabloidisering. Dit wil zeggen dat er in beide type kranten dan steeds meer aandacht is voor 'soft news' en dat de foto's ook "meer sensationeel ogen [en] meer dramatische elementen bevatten" (Gripsrud, 1992: 86)" (in Hauttekeete 2005: 150). Dat deze tendens nog niet volledig is doorgevoerd, blijkt uit de subtiele verschillen in het beeldgebruik van beide kranten.

Er is immers nog een overblijvende gradatie die in het bovenstaande overzicht niet genoemd werd, namelijk de foto's die geweld tonen en waarbij de intertekstuele setting de dood van een of meer afgebeelde personen veronderstelt. Hierbij was in tegenstelling tot de andere gradaties, wel een verschil op te merken tussen beide kranten. Bij een vergelijking van beide kranten bleek dat dergelijke foto's in de onderzochte periode frequenter opgemerkt konden worden in *Het Laatste Nieuws* dan in *De Morgen*. Deze gradatie op de *graphicness* schaal omvat voornamelijk executiefoto's en dus is het niet verwonderlijk dat de terreurgroep hierbij ook vaker als bron genoemd werd in vergelijking met de andere gradaties. Bovendien kon bij dit type foto's eveneens de meeste disclaimers opgemerkt worden. Dit kan erop wijzen dat de onderzochte nieuwsmedia zich ervan bewust zijn dat dit soort beeldmateriaal mogelijk onbetrouwbaar is. Daarom kiezen ze er vaker voor om hierover een opmerking te maken, om zo hun autoriteit en geloofwaardigheid te verhogen.

De factor 'geografische nabijheid' bleek na analyse enigszins een invloed te hebben op hoe 'expliciet' Westerse slachtoffers afgebeeld werden in de foto's. Het is echter niet zo dat slachtoffers die vielen in niet-Westerse landen steeds explicieter in beeld werden gebracht dan diegenen in Westerse landen. Toch bleek uit de resultaten dat de geografisch verre slachtoffers vaker opgemerkt konden worden in foto's van het type 'foto geweld; intertekstuele setting dood' en 'fractionele, verborgen en expliciete dood'. Dit kan erop wijzen dat de onderzochte nieuwsmedia toch enigszins minder terugdeinzen voor expliciete beelden als de gebeurtenissen geografisch veraf (i.e. in niet-Westerse landen) plaatsvonden.

De invloed van de factor 'culturele nabijheid' werd eveneens onderzocht in deze masterproef, maar in dit geval bleken de resultaten minder eenduidig. Het was immers niet zo dat de niet-Westerse slachtoffers die in niet-Westerse landen vielen, steeds vaker afgebeeld werden in de hogere gradaties dan de Westerse slachtoffers. Opvallend was zelfs dat de foto's met Westerse slachtoffers frequenter ingedeeld konden worden in de categorie 'foto geweld; intertekstuele setting dood'. De onderzochte nieuwsmedia lijken met andere woorden niet minder terug te schrikken van executiebeelden louter omdat de afgebeelde individuen een Westerse nationaliteit hebben. Mogelijk wordt er zelfs meer aandacht aan besteed, nét omdat ze Westers (en dus cultureel nabij) zijn.

De globale verdeling van de groepen slachtoffers toont echter wel aan dat in het beeldgebruik van beide kranten geen disproportionele aandacht was voor Westerse slachtoffers van terreurgroep IS. De categorie 'cultureel veraf, geografisch veraf', i.e. niet-westerse slachtoffers die vielen in niet-westerse landen, werd immers het vaakst waargenomen in de foto's van beide kranten. Tot slot werden in deze analyse nog enkele kleine verschillen waargenomen tussen beide kranten, al liepen

de algemene tendensen wat betreft de invloed van de factoren ‘geografische nabijheid’ en ‘culturele nabijheid’ wel gelijk.

Algemeen gezien, kan geconcludeerd worden dat de twee onderzochte kranten in hun visuele verslaggeving erg expliciete beelden over en van de terreurgroep Islamitische Staat schuwen. Dit bevestigt de bevindingen uit voorgaand wetenschappelijk onderzoek omtrent de representatie van de dood en natuurlijke of menselijke conflicten in de media (cf. Hanusch 2008: 314; Hanusch 2012: 669; Campbell 2004: 55, Morse 2014: 100, 109-110; Kempf 2011: 11; Taylor 1998: 87; Silcock et. al 2008: 40, 42). Om de vaak dramatische gebeurtenissen toch te kunnen visualiseren, werd door de twee nieuwsmedia veelvuldig geopteerd voor een van de twee volgende technieken, namelijk een figuurlijke voorstelling, bijvoorbeeld een ontploffing, of een foto waarbij de intertekstuele setting de ernst van de situatie benadrukt.

Dit is interessant en ook maatschappelijk relevant, omdat het aangeeft dat de traditionele nieuwsmedia het belangrijk vinden om hun publiek zo goed mogelijk te informeren. Ze willen volledig zijn in hun verslaggeving omtrent de terreurgroep IS, maar ze lijken zich er ook van bewust te zijn dat heel grafische of expliciete beelden niet noodzakelijk zijn om de impact van de gebeurtenissen adequaat weer te geven. De verschillen tussen de onderzochte kranten, i.e. de populaire krant *Het Laatste Nieuws* en de kwaliteitskrant *De Morgen*, bleken in deze masterproef vrij beperkt te zijn. Daarom is het interessant om in verder onderzoek te bestuderen of dit met een nog uitgebreider corpus eveneens het geval is.

Een andere suggestie om de analyse in deze masterproef nog verder uit te bouwen, is aan de hand van een vergelijking met bijvoorbeeld de audiovisuele media of papieren kranten, aangezien nu gefocust werd op de online versie van twee kranten. Tot slot kunnen de resultaten van dergelijke analyses van nieuwsfoto's verduidelijkt worden door interviews met journalisten. Dergelijke gesprekken kunnen bijvoorbeeld het inzicht vergroten in het brongebruik (cf. ‘verification outsourcing’) en in de factoren die het selectieproces van dergelijke (expliciete) beelden beïnvloeden.

Bijlage 1: Codeboek

Nr.	Naam variabele	Omschrijving variabele	Codering
1	Medium	Online versie van <i>Het</i>	1 = HLN

		<i>Laatste Nieuws of De Morgen</i>	2 = DM
2	Volledige datum	Publiceerdatum	dd/mm/jjjj
3	Maand	Publiceermaand	1 = januari 2 = februari 3 = maart 4 = april 5 = mei 6 = juni 7 = juli 8 = augustus 9 = september 10 = oktober 11 = november 12 = december
4	Jaar	Publiceerjaar	1 = 2014 2 = 2015
5	Titel	Titel van artikel	Titel
6	Aard van het artikel	Type journalistiek werk	1 = Kortje 2 = Nieuwsstuk 3 = Reportage 4 = Opinie of column 5 = Interview 6 = Analyse
7	Beeldmateriaal	Foto of video bij artikel?	1 = Foto 2 = Video 3 = Geen
8	Bron van de foto	Bronvermelding (cf. Hanegreefs 2013; Croon 2015)	1 = AP (Associated Press) 2 = AFP (Agence France Presse) 3 = Reuters 4 = Belga 5 = EPA (European Pressphoto Agency) 6 = Andere nieuwsmedia 7 = Internet (websites en sociale media) 8 = IS of mogelijk IS (KOS, IS, ISIS) 9 = Andere persagenschappen (photo news, ANP, thinkstock, ...) 10 = Andere (VN, Spaans ministerie BZ, Bedfordshire Police, ...) 11 = Geen
9	Betrouwbaarheid van de foto	Geven de kranten weer of de gebruikte foto geverifieerd is?	1 = Disclaimer in titel 2 = Disclaimer in bijschrift 3 = Disclaimer in tekst 4 = Geen disclaimer
10	Onderwerp van de foto	Wat er op de foto wordt afgebeeld? (cf. Hanegreefs 2013; Croon 2015)	1 = Portret 2 = Politiek 3 = Betoging 4 = Vluchtelingen 5 = Begrafenis/rouwgelegenheid 6 = Soldaten/politie/strijders in uitrusting 7 = Strijders in parade-optocht

			8 = Legermateriaal 9 = Verwoesting/ontploffing 10 = Gewonden 11 = (Dreiging tot) executie 12 = Dood 13 = Andere (zoals bv. wereldkaart)
11	<i>Graphicness</i>	Schaal met gradaties van <i>graphicness</i> : van impliciet naar expliciet (cf. Parry 2010; Hanusch 2012; Zelizer 2010), (opm. Intertekstuele setting: titel, bijschrift, tekst)	1 = Geen verwijzing naar dood 2 = Foto zonder geweld ('pasfoto'); intertekstuele setting veronderstelt dood van persoon in foto 3 = Metaforisch (vernietiging, verwoesting, ontploffing; expliciet leed of slachtoffers niet zichtbaar) 4 = Rouwende mensen 5 = Veronderstelde dood (doodskisten, bodybags, volledig afgedekte lichamen) 6 = Bloed (Een plas bloed, zonder lichaamsdelen of gewonden) 7 = Foto met geweld; intertekstuele setting veronderstelt dood (of levensgevaar) van een of meer afgebeelde personen 8 = Gewond (met of zonder gezicht in beeld) 9 = Fractionele dood (niet volledig afgedekte lichamen of lichamen veraf/onscherp) 10 = Verborgene dood (lichaam/lichamen dichtbij en geen gezicht in beeld) 11 = Expliciete dood (lichaam/lichamen dichtbij en gezicht in beeld)
12	Nabijheid slachtoffer(s) en gebeurtenis(sen)	'Culturele nabijheid' van slachtoffer(s) en 'geografische nabijheid' van gebeurtenis(sen)	1 = Westers (cultureel nabij) in Westers land (geografisch nabij) 2 = Westers (cultureel nabij) in niet-Westers land (geografisch veraf) 3 = Niet-Westers (cultureel veraf) in Westers land (geografisch nabij) 4 = Niet-Westers (cultureel veraf) in niet-Westers land (geografisch veraf) 5 = Onbekend 6 = Geen

Bijlage 2: Onderwerp van de foto

1. Portret

Deze ex-miss verlaat Anonymous om IS te hacken (06/11/2015-HLN)

2. Politiek

Maandag ontmoeten Obama en Poetin elkaar in New York (24/09/2015-HLN)

3. Betoging

Aanval met granaten op Russische ambassade in Damascus (13/10/2015-DM)

4. Vluchtelingen

Deense geheime dienst: "Geen terroristen onder vluchtelingen" (22/09/2015-HLN)

5. Begrafenis/rouwgelegenheid

Als IS de hand heeft in deze aanslag, dan is het met de bedoeling Turkije te ontwrichten (12/10/2015-DM)

6. Soldaten of strijders in uitrusting

Koerden snijden belangrijke bevoorradingsroute van IS af in Noord-Irak (25/02/2015-HLN)

7. Strijders in parade-optocht

#notanotherbrother: met deze video krijgt IS-propaganda tegenstand (04/08/2015-HLN)

8. Legermateriaal

F-16's blijven langer op missie (26/02/2015-DM)

9. Verwoesting/ontploffing

IS eist dodelijke aanslag op Italiaans consulaat in Caïro op (11/06/2015-DM)

10. Gewonden

Minstens 33 doden in Damascus bij aanval van leger en rebellen (17/06/2015-HLN)

11. Executie

Egypte zwoert wraak na IS-onthoofding christenen (16/02/2015-DM)

12. Dood

"Luchtaanval Syrisch leger maakt zeker 28 doden"(11/07/2015-HLN)

13. Andere (zoals bv. wereldkaart)

Wie controleert wat?

Dit is de schrijvende oorlogsatlas van Syrië (22/08/2015)

Literatuurlijst

- Allan, S. & Zelizer, B. (eds.) (2004). *Reporting war: journalism in wartime*. London: Routledge.
- Allan, S. (2008). *Online news: journalism and the Internet*. Maidenhead: Open University Press.
- Andén-Papadopoulos, K. & Pantti, M. (2013). Re-imagining crisis reporting : Professional ideology of journalists and citizen eyewitness image. *Journalism*, 14(7), 960-977.
- Black, I. et al., (2014). The Terrifying Rise of Isis. *Guardian*, 16 juni 2014. Laatst geraadpleegd op 29/12/2015. Op <http://www.theguardian.com/world/2014/jun/16/terrifying-rise-of-isis-iraq-executions>.
- Boekestijn, A. J. (2015). Islamitische Staat, IS, ISIS, of toch liever Daesh?. *Elsevier*, 29 november 2015. Laatst geraadpleegd op 29/12/2015. Op <http://www.elsevier.nl/Buitenland/blogs/2015/11/Islamitische-Staat-IS-ISIS-of-toch-liever-Daesh-2725551W/>.
- Campbell, D. (2004). Horrific Blindness: Images of Death in Contemporary Media. *Journal for Cultural Research*, 8(1), 55-74.
- Cho, J., Boyle, M.P., Keum, H., Shevy, M.D., McLeod, D.M., Shah, D.V. & Pan, Z. (2003). Media, Terrorism, and Emotionality: Emotional Differences in Media Content and Public Reactions to the September 11th Terrorist Attacks. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 47(3), 309-327.
- Cochez, T. (2013). De sluipende synergie tussen De Morgen en Het Laatste Nieuws. *Apache*, 23 september 2013. Laatst geraadpleegd op 20/01/2016. Op <https://www.apache.be/2013/09/03/de-sluipende-synergie-tussen-de-morgen-en-het-laatste-nieuws/>.
- Croon, H. (2015). Amateurbeelden in de berichtgeving over de oorlog in Syrië. [Masterproef]. Vrije Universiteit Brussel: Departement Toegepaste Taalkunde.
- De Bens, E. & Raeymaeckers, K. (2007). *De Pers in België. Het verhaal van de Belgische dagbladpers. Gisteren, vandaag en morgen*. Tielt: Lannoo.
- De Swert, K. (2002). De mythe van de tabloidisering van de Vlaamse kwaliteitspers. *Mediagids – Boek en pers*, 11, 27-41.
- De Vuyst, S., Raeymaeckers, K. & De Keyser, J. (2013). Journalistiek 2.0? Uitdagingen en mogelijkheden voor journalisten in de crossmediale en multimediale omgeving. *Nieuwsmonitor* 16, Oktober 2013. Laatst geraadpleegd op 14/04/2016. Op http://www.steunpuntmedia.be/?page_id=17.
- Dimitrova, D.V. & Neznanski, M. (2006). Online Journalism and the War in Cyberspace: A Comparison Between U.S. and International Newspapers. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12, 248-263.

- Fahmy, S & Kim, D. (2008). Picturing the Iraq War: Constructing the Image of War in the British and US Press. *International Communication Gazette*, 70(6), 443-462.
- Farwell, J.P. (2014). The Media Strategy of ISIS. *Survival*, 56(6), 49-55.
- Fowler, Watt, K. & Allan, S. (eds.)(2013). *Journalism: New Challenges*. Bournemouth University: Centre for Journalism & Communication Research.
- Gans, H. (2009). Can popularization help the news media? In: Zelizer, B. (eds.). *The changing faces of journalism*, pp. 17-28. New York: Routledge.
- Gebeily, M. (2014). How ISIL Is Gaming the World's Journalists. *Global Post*, 25 juni 2014. Laatste geraadpleegd op 20/01/2016. Op <http://www.globalpost.com/dispatch/news/regions/middle-east/iraq/140625/ISIL-ISIS-internet-twitter>.
- Goris, R. (2015). *Multimediaal werken op Vlaamse redacties: Overtrokken verwachtingen of ingeburgerde praktijk?*. Brussel: Erasmushogeschool Brussel.
- Griffin, M. (1999). The Great War Photographs: Constructing Myths of History and Photojournalism. In: Brennen, B. & Hardt, H. (eds.). *Picturing the Past: Media, History, and Photography*, pp. 121-157. Illinois: The University of Illinois Press.
- Griffin, M. (2004). Picturing America's 'War on Terrorism' in Afghanistan and Iraq: Photographic motifs as news frames. *Journalism*, 5(4), 381-402.
- Hanegreefs, S. (2013). *Iedereen Ooggetuige: Amateurbeelden uit Syrië*. [Masterproef]. Erasmus Hogeschool Brussel: Departement Toegepaste Taalkunde.
- Hanusch, F. (2008). Graphic death in the news media: present or absent? *Mortality: Promoting the interdisciplinary study of death and dying*, 13(4), 301-317.
- Hanusch, F. (2012). The visibility of disaster deaths in news images : A comparison of newspapers from 15 countries. *International Communication Gazette*, 74(7), 655-672.
- Harcup, T., & O'Neill, D. (2001). What is news? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2(2), 261-280.
- Harkin, J., Anderson, K., Morgan, L. & Smith, B. (2012). Deciphering user-generated content in transitional societies: A Syria coverage case study. *Internews: Centre for Innovation and Learning*. University of Pennsylvania: Center for Global Communication Studies.
- Hauttekeete, L. (2005). De tabloidisering van kranten: mythe of feit? De ontwikkeling van een meetinstrument en een onderzoek naar de tabloidisering van Vlaamse kranten. [Proefschrift Doctor in de Politieke en Sociale Wetenschappen: Communicatiewetenschappen]. Universiteit Gent: Departement Communicatiewetenschappen.
- Hofstee, G. (2014). IS vs al-Qaeda; de strijd om jihadistisch leiderschap. *DeFusie*, 12 september 2014. Laatste geraadpleegd op 20/01/2016. Op <http://defusie.net/vs-al-qaeda-de-strijd-om-jihadistisch-leiderschap/>.

- Höijer, B. (2004). The discourse of global compassion: the audience and media reporting of human suffering. *Media, Culture & Society*, 26(4), 513-531.
- Irshaid, F. (2014). How Isis is Spreading its Message Online. *BBC News*, 19 juni 2014. Laatste geraadpleegd op 29/12/2015. Op <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-27912569>.
- Joye, S. (2010). Around the world in 8 pages? A longitudinal analysis of international news coverage in Flemish newspapers (1986-2006). In: Biltreyst, D. & Van Bauwel S. (eds.). *Working Papers Film & TV Studies*, pp. 7-71. Gent: Academia Press.
- Keith, S. (2011). Shifting circles: Reconceptualizing Shoemaker and Reese's theory of a hierarchy of influences on media content for a newer media era. *Web Journal of Mass Communication Research*, 29. 87-98.
- Kempf, J. (2011). Picturing the catastrophe. News photographs in the first weeks after Katrina. In: Huret, R. & Sparks, R.J. (eds.). *From American Sodom to American Phoenix. The Destruction and Rebirth of New Orleans*. Louisiana: Louisiana State University Press.
- Koetsenruijter, W. & Van Hout, T. (2014). *Methoden voor Journalism Studies*. Den Haag: Boom Lemma.
- Lambrecht, J. (2015). *IS: het nieuwe terrorisme van Daesh en de ondergang van de Moslimbroederschap*. Leuven: Van Halewyck.
- Lester, P. (1991). *Photojournalism: An Ethical Approach*. London: Routledge.
- Lombard, M., Snyder-Duch, J., & Bracken, C.C. (2002). Content analysis in mass communication. *Human communication research*, 28(4), 587-604.
- Manssens, J. & Walgrave, S. (1998). Populair en/of kwaliteit? De Vlaamse pers over de zaak-Dutroux. *PSW-papers*, 2(35), 1-34.
- Matthews, J. (2013). Journalists and their sources: The twin challenges of diversity and verification. In: Fowler Watt, K. & Allan, S. (eds.). *Journalism: New Challenges*, pp. 242-258. Bournemouth University: Centre for Journalism & Communication Research.
- Moeller, S. D. (1999). *Compassion Fatigue: How the Media Sell Disease, Famine, War and Death*. New York & London: Routledge.
- Morse, T. (2012). Dynamics of death images in Israeli press. The Dynamics of Images in the Israeli-Palestinian Conflict Visualizing the conflict. *Bulletin du Centre de recherche français à Jérusalem*. 23, 2-14.
- Morse, T. (2014). Covering the dead. Death images in Israeli newspapers - ethics and praxis. *Journalism Studies*, 15(1), 98-113.
- Nacos, B.L. (1994). *Terrorism and the media: from the Iran hostage crisis to the World Trade Center bombing*. New York: Columbia University Press.
- Newton, J. (2001). *The Burden of Visual Truth: The Role of Photojournalism in Mediating Reality*. London: Routledge.

- Pantti, M. & Andén-Papadopoulos, K. (2011). Transparency and Trustworthiness : Strategies for incorporating Amateur Photography into News Discourse. In: Andén-Papadopoulos, K. & Pantti, M. (eds.). *Amateur images and global news*, pp. 97-112. Bristol (UK): Intellect.
- Pantti, M. & Bakker, P. (2009). Misfortunes, memories and sunsets: Non-professional images in Dutch news media. *International Journal of Cultural Studies*, 12(5), 471-489.
- Parry, K. (2010). A visual framing analysis of British press photography during the 2006 Israel–Lebanon conflict. *Media, War & Conflict*, 3(1), 67-85.
- Patrick, C. & Allan, S. (2013). The Camera as Witness: The Changing Nature of Photojournalism. In: Fowler Watt, K. & Allan, S. (eds.). *Journalism: New Challenges*, pp. 192-182. Bournemouth University: Centre for Journalism & Communication Research.
- Peterson, A. & Spratt, M. (2005). Choosing Graphic Visuals: How Picture Editors Incorporate Emotion and Personal Experience Into Decision Making. *Visual Communication Quarterly*, 12(1-2), 4-19.
- Raeymaeckers, K. & Heinderyckx, F. (Eds.) (2013). *De Belgische journalist in 2013: een zelfportret*. Gent: Academia Press.
- Rees, G. (2013). The Trauma Factor: Reporting on Violence and Tragedy. In: Fowler Watt, K. & Allan, S. (eds.). *Journalism: New Challenges*, pp. 409-434. Bournemouth University: Centre for Journalism & Communication Research.
- Reinemann C., Stanyer, J., Scherr, S. & Legnante, G. (2012). Hard and soft news: A review of concepts, operationalizations and key findings. *Journalism*, 13(2), 221-239.
- Sampsell-Willmann, K. (2009). *Lewis Hine as Social Critic*. Mississippi: University Press of Mississippi.
- Schwalbe, C.B., Silcock, B.W. & Candello, E. (2015). Gatecheckers at the Visual News Stream. *Journalism Practice*, 9(4), 465-483.
- Shane, S. & Hubbard, B. (2014). ISIS Displaying a Deft Command of Varied Media. *Nytimes*, 30 augustus 2014. Laatst geraadpleegd op 20/01/2016. Op <http://www.nytimes.com/2014/08/31/world/middleeast/isis-displaying-a-deft-command-of-varied-media.html? r=0>.
- Silcock, B.W., Schwalbe, C.B. & Keith S. (2008). “Secret” Casualties: Images of Injury and Death in the Iraq War Across Media Platforms. *Journal of Mass Media Ethics: Exploring Questions Media Morality*, 23(1), 36-50.
- Sjovaag, H. (2011). Amateur Images and Journalistic Authority. In: Andén-Papadopoulos, K. & Pantti, M. (eds.). *Amateur images and global news*, pp. 79-97. Bristol (UK): Intellect.
- Smit, W. (2007). *Terrorisme en rechtvaardige oorlog: Recht en onrecht in tijden van terreur*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Sontag, S. (1973). *On Photography*. New York: RosettaBooks LLC.

- Sonwalkar, P. (2004). Out of sight, out of mind? The non-reporting of small wars and insurgencies. In: Allan S. & Zelizer B. (eds.). *Reporting war: journalism in wartime*, pp. 206-223. London: Routledge.
- Stern, J. & Berger, J.M. (2015). *ISIS: The state of terror*. New York: HarperCollins Publishers.
- Taylor, J. (1998). *Body horror: photojournalism, catastrophe and war*. Manchester: Manchester University Press.
- Tumber, H. (2009). Covering War and Peace. In: Wahl-Jorgensen, K. & Hanitzsch, T. (eds.). *The Handbook of Journalism Studies*, pp. 386-398. New York: Routledge.
- Van Leuven, S., Deprez, A., & Raeymaeckers, K. (2015). Het journalistieke brongebruik in tijden van churnalism en Twitter: Een surveyonderzoek bij Vlaamse beroepsjournalisten (2008-2013). *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 43(1), 64-83.
- Zelizer B. (2004). When war is reduced to a photograph. In: Allan S. & Zelizer B. (eds.). *Reporting war: journalism in wartime*, pp.115-135. London: Routledge.
- Zelizer, B. (2007). On “having been there”: “eyewitnessing” as a journalistic key word. *Critical Studies in Media Communication*, 24(5), 408-428.
- Zelizer, B. (2010). *About to Die: How News Images Move the Public*. New York: Oxford University.